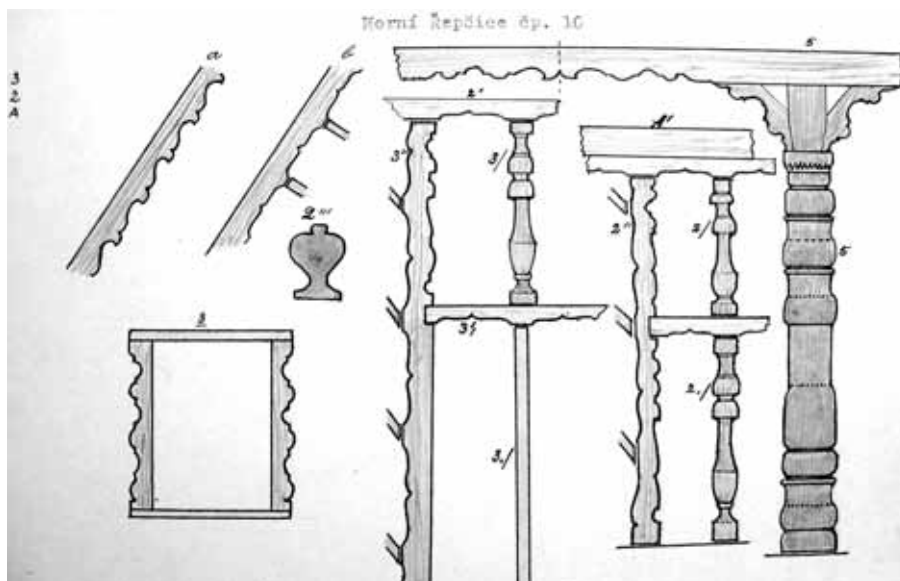

Kresby Jindřicha Kamperleho v Oblastním muzeu v Litoměřicích

Jindřich Kamperle patří svou kresebnou dokumentací mezi autory, kteří přispěli k poznání severočeského lidového domu, zejména v regionu mezi Úštěkem a Litoměřicemi. Jeho dokumentace převážně patrového domu s podstávkou, s roubeným či zděným přízemím a zpravidla hrázděným patrem vznikala v letech 1959–1960. Tehdejší Okresní vlastivědné muzeum v Litoměřicích odkoupilo v roce 1960 od autora konvolut kreseb objektů lidového stavitelství. Kamperlovy kresby zachycují jak celkové pohledy na jednotlivé zemědělské usedlosti, tak i architektonické prvky a zdobené konstrukční detaily objektů tradičního lidového stavitelství zkoumané oblasti (ve své dokumentaci se zaměřil například na vyřezávané sloupky a ližiny podstávky, dále na okřídlení u štítu a vyřezávané lišty lomenice). Autor dokumentoval vesnické stavby v okrese Litoměřice v těchto lokalitách: Býčkovice, Dubičná, Dolní a Horní Řepčice, Kravaře, Lukov, Lukovsko, Mladé a Trnoblany. Rovněž v roce 1959 zachytil patrový roubený objekt takzvané vísecké rychty čp. 3 v Kravařích u České Lípy z roku 1797, kde je dnes expozice lidového bydlení Vlastivědného muzea a galerie v České Lípě.

V obci Dubičná autor zdokumentoval patrový dům čp. 1, v přízemí zděný a v patře hrázděný. Ve střeše jsou prolomeny tři horizontální otvory pro větrání při sušení chmele. V boční nádvorní straně je nad vchodem umístěna krátká pavlač. Usedlost čp. 2 v téže obci tvoří rozsáhlý statek, v přízemí jde o kamenný objekt, v patře roubené obytné komory. Ve štítovém průčelí jsou u tří oken půlkruhové špalety. Bohatě zdobená lomenice je skládaná do tří horizontálních pásů s motivem slunce ve vrcholu. Motiv slunce ve vrcholu štítu se dochoval v obci Dubičná též u usedlosti čp. 17 a 35, kde je u patrového roubeného domu lomenice členěna profilovanými lištami do dvou pásů a ukončena motivem slunce s datací 1820. Lomenici ukončenou motivem slunce má rovněž patrový roubený dům čp. 8 v obci Lukovsko. Další obcí, kterou autor zdokumentoval, je Lukov, kde v patře patrového domu čp. 19 jsou nad světnicí situovány roubené komory, krátká pavlač se nachází pouze nad síní. Ve střeše kryté pálenými taškami se nacházejí dvě řady větracích otvorů. Zajímavý hospodářský objekt zachytil J. Kamperle rovněž u usedlosti čp. 19. Jde o kamenné chlévy v přízemí, v patře se pak nachází roubená sýpka se čtyřmi poli dřevěné arkádové pavlače a s holubníkem umístěným v pravé části pavlače. V téže obci zdokumentoval autor patrový roubený statek čp. 26 s podstávkou ve štítové i boční stěně na kamenné podezdívce vyrovnávající terén. Podstávka má bohatě vyřezávané sloupky, pásky a ližinu. V Lukově nakreslil J. Kamperle také dva velké statky čp. 21 a 22, v příze-

1

mí zděné a v patře roubené, s podstávkou ve štítovém průčelí s bohatě vyřezávanými sloupky. Posledním dokumentovaným objektem v Lukově je usedlost čp. 24, patrový dům s podstávkou ve štítovém průčelí, která připomíná arkádu u podsíně (boční nádvorní stěna je pak opatřena jednoduchou konstrukcí podstávky).

Patrový roubený statek v Dolní Řepčici čp. 2 měl v době dokumentace J. Kamperlem u oken v patře dochované dřevěné okenice a lomenici s dvěma řadami kuželek (balustrů), ukončenou motivem slunce. Bohatě členěnou lomenicí vyniká i patrový roubený statek čp. 10 v obci Horní Řepčice. Lomenice je členěná do tří horizontálních pásů, přičemž ve spodním a horním pásu jsou vyřezány otvory ve tvaru srdce. Bohatě zdobenou lomenicí, opět členěnou do tří horizontálních pásů, zachytil autor u patrového statku v Býčkovicích čp. 28. Ve dvou spodních pásech jsou celkem čtyři řady husté balustrády s bohatě vyřezávanými kuželkami. Patrový roubený statek čp. 30 v obci Trnoblany (v přízemí později částečně přezděný) vykazuje ve přízemí u roubené světnice podstávku s bohatě vyřezávanými sloupky, pásky i ližinou. V obci Mladé je u patrového domu čp. 21 podstávka pouze u roubené světničky, která je přistavěná ke zděné světnici.

Rozsahem nevelký soubor kreseb Jindřicha Kamperleho uložený v Oblastním muzeu v Litoměřicích tvoří poměrně zajímavý a solidní základ dokumentace ke studiu severočeského lidového domu.

Lubomír PROCHÁZKA

Všechny obrázky pocházejí z fondů Oblastního muzea v Litoměřicích.

Obr. 1. Horní Řepčice (okres Litoměřice), patrový roubený statek čp. 10, detaily podstávky a výzdoby dřevěných prvků ve štítu.

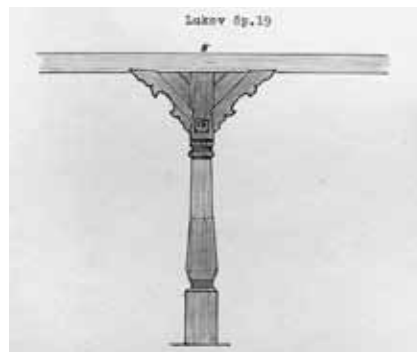
Obr. 2. Lukov (okres Litoměřice), patrový roubený statek čp. 26 s podstávkou ve štítové i boční stěně.

Obr. 3. Lukov (okres Litoměřice), patrový dům čp. 19, dokumentace podstávky.

Obr. 4. Horní Řepčice (okres Litoměřice), patrový roubený statek čp. 10.

2

3

4

Evropské kastellologické i obecně medievistické bádání postihla těžká ztráta způsobená odchodem Dankwarta Leistikowa, výrazné badatelské osobnosti a vzácného člověka.

Obr. 1. Dankwart Leistikow v roce 1999. (Fotoarchiv autora)

Dankwart Leistikow se narodil v Ludwigshafenu na Rýně. Rodný kraj a jeho významné, nepřehlédnutelné památky, zejména pak hrady, formovaly zájem vnímavého chlapce o středověkou architekturu, který ho pak provázel celým životem. Po vojenské službě u námořnictva na konci druhé světové války se v následné těžké době v Cuxhavenu a Heidelbergu vyučil kameníkem. Toto ušlechtilé řemeslo podnítilo jeho celoživotní zájem o kamenické nástroje, jejich pracovní stopy a opracování kamenických architektonických článků obecně. Na tomto poli se stal uznávaným německým odborníkem. V roce 1948 zahájil studium architektury na Technické vysoké škole v Karlsruhe. Po absolutoriu zde působil jako asistent a pokračoval v dalším studiu. V roce 1956 obhájil disertační práci o stavebním vývoji hradu Krauthemu an der Jagst. Reálná situace ho poté vedla k rozhodnutí nadále působit jako praktický architekt v tehdy se bouřlivě rozvíjejícím a na rozdíl od badatelského zaměření dobré uplatnění nabízejícím průmyslu a studium historické architektury si ponechat jako intenzivního koníčka. Pracovní povinnosti ho nejprve spojily s těžebním průmyslem a od roku 1960 až do odchodu do penze v roce 1989 pak s koncernem Bayer AG v Leverkusenu.

Přestože bádání o historické a zejména hradní architektuře vlastně oficiálně nebylo pracovní náplní Dankwarta Leistikowa, zanechal po sobě úctyhodné, mimořádně obsáhlé a kvalitní dílo, představující jednu z předních opor našeho současného poznání. V rámci studia německých hradů si vytvořil fenomenální rozhled jak po dosavadní roztříštěné literatuře, tak díky vlastním početným badatelským cestám a průzkumům i po reálném stavu a vývoji těchto památek. V popředí jeho zájmu byly zákonitě stavby v rodných Frankách, dále pak hrady rytířských řádů a projevy

hradního romantismu (zejména úpravy a přestavby) 19. a počátku 20. století. Nejvýraznější stopu však nepochybně zanechal v poznání jedné z kardinálních otázek německé kastellologie – totiž štaufské hradní architektury. Na tomto poli se oprávněně stal uznávanou a respektovanou autoritou. Jakkoliv pojaté studium zejména hradů Sicilského království Frídriha II. bude nepochybně ještě dlouho pracovat jak s výsledky jeho průzkumů (výrazně se například zasloužil o poznání hradu ve Foggii a Castellu del Monte), tak zejména s interpretacemi a mimořádně pracnými zasvěcenými přehledy bádání a komentovanými bibliografiemi (s jednou z nich se mohli seznámit i čeští čtenáři na stránkách sborníku *Castellologica bohemica*).¹ Zaujetí jihoitalskými fredericiánskými hrady si pochopitelně vyžádalo i neméně kvalitní studium hradů ve Svaté zemi. Přestože hradní problematika v Leistikowově díle nepochybně dominuje, spektrum jeho zájmů bylo širší. Intenzivně se zabýval problematikou špitálů, o nichž publikoval i zásadní monografii, a studoval též stavby řádu antonitů.

Šťastná a otevřená, velmi přátelská povaha stejně jako ochota poradit a pomoci z něj učinila spolehlivého přítele obdobně zaměřených kolegů a otcovského druha a nezištného rádce několika generací nastupujících badatelů. Intenzivní zájem a angažovanost ho zákonitě přivedly do četných odborných institucí a spolků, jako například *Kolldewey-Gesellschaft* nebo *Gesellschaft für Stauffische Geschichte* v Göppingen. Jeho vysokému odbornému renomé odpovídalo i členství ve Vědecké radě *Europa Nostra* / IBI, v níž působil od roku 1991. Leistikowovo jméno bylo dlouhou dobu spojeno s *Deutsche Burgenvereinigung e.V.* (dále jen DBV). Od roku 1960 působil především v redakční radě časopisu *Burgen und Schlösser* a od roku 1974 byl i členem Vědecké rady DBV. Zde ho ve funkci předsedy tohoto orgánu zastihly pokusy o změnu podoby spolku a bouřlivé diskuse roku 1992, kdy hrozil zánik jak časopisu v dosavadní vědecké podobě, tak vědeckých aktivit DBV vůbec. Pro něj zcela nepřijatelnými představami a snahami tehdejšího nového prezidia byl těžce zasažen a disgustován a v nastalé situaci neviděl jinou možnost než své působení ve Vědecké radě i celou spolupráci s DBV ukončit. Tato skutečnost ho v témže roce přivedla mezi zakladatele *Wartburg-Gesellschaft*, jejíž další vývoj a činnost až do svého odchodu velmi pozitivně ovlivňoval.

Odchod Dankwarta Leistikowa po plodném, obdivuhodnou prací vyplněném životě je jak pro jeho přátele, tak pro celou evropskou badatelskou obec velkou a bolestnou ztrátou. Ve vděčné paměti, a zejména ve svém díle však zůstává s námi.

Tomáš DURDÍK

■ Poznámky

1 Dankwart LEISTIKOW: *Literaturbericht seit 1900 zu den Bauten Kaiser Frídrihs II. von Hohenstaufen (1194–1250) in Südtalien (in Auswahl) – Přehled literatury věnované od roku 1900 stavbám císaře Frídriha II. Štaufského (1194–1250) v jižní Itálii (výběr)*, in: *Castellologica bohemica*, 2002, č. 8, s. 119–130.

Entente Florale Europe. **Postřehy člena mezinárodní** **poroty, zástupce NPÚ – ÚP**

Název soutěže *Entente Florale Europe* pochází z francouzštiny a lze jej přeložit jako „kvetoucí sídla“ nebo také „harmonie skrze květy“. Historie soutěže má počátky v roce 1975, kdy se začala realizovat mezi dvěma květinovými velmocemi, Francií a Velkou Británií, s původním zaměřením na květinovou výzdobu. Za více než třicet let trvání se soutěž postupně proměňovala v kampaň, která se vlivem dalších vstupujících zemí i celkového společenského, kulturního a ekonomického vývoje Evropy zaměřovala na širší spektrum odborných kritérií a větší profesionálnost. V současnosti je vyhlášovatelem výše uvedených aktivit nevládní nezisková organizace *Association Européenne pour le Fleurissement et le Paysage* (dále jen AEPF) se sídlem v Bruselu. Hlavním cílem je propagace příznivého prostředí sídel s důrazem na rozvoj funkční struktury vegetace v evropských městech a vesnicích. Prostřednictvím této každoroční kampaně, do které je zapojeno již dvanáct evropských zemí (Belgie, Česká republika, Francie, Chorvatsko, Irsko, Itálie, Maďarsko, Německo, Nizozemsko, Rakousko, Slovinsko a Velká Británie), jsou inspirováni a povzbuzováni představitelé obcí, zástupci soukromých firem i jednotliví občané ke spolupráci na zlepšování kvality života v lidských sídlech.

S filozofií soutěže *Entente Florale Europe*, do které se Česká republika zapojila v roce 2002, se postupně seznamuje širší spektrum lidí, a tak je již vnímána jako celoevropská. Cílem představitelů měst a obcí je postupné zlepšování vegetační struktury sídel, její následné údržby, ale také zakládání nových ploch zeleně v intravilánu s přímou návazností na okolní krajinu. S tím bezprostředně souvisí i schopnost vhodně využít takto upravená sídla a začlenit je do struktury turisticky atraktivních míst. Pro vedení takovéto kampaně je nezbytné docílit otevřené komunikace mezi představiteli radnice a občany a všechny zúčastněné přesvědčit o nutnosti osobní odpovědnosti občanů k místům, kde žijí, a jejich citlivého přístupu k okolní krajině a životnímu prostředí obecně. Naplňuje se tak vše, co je zakotveno v Evropské úmluvě o krajině, i respekt k originálním kulturním a historickým hodnotám v návaznosti na budování a rozvoj sídel. Výše uvedené snahy o vedení takovéto kampaně mají podporu resortů několika ministerstev České republiky (aktivně se podílí Ministerstvo pro místní rozvoj, Ministerstvo kultury a Ministerstvo životního prostředí).

Tým mezinárodních hodnotitelů, v němž má každá účastnická země svého delegáta, je složen ze zástupců profesí v oborech krajinářské architektury, architektury, urbanismu a územního plánování, regionálního rozvoje, ekologie a ochrany životního prostředí, turismu a odborné žurnalistiky. Komise v jednotlivých sídlech posuzuje míru naplnění kritérií, získané poznatky poté vyhodnotí a následně rozradí sídla do zlaté, stříbrné a bronzové úrovně. Vzájemné porovnání hodnocených zástupců není možné s ohledem na odlišnosti klimatu a přírodních podmínek, národních tradic i his-

Autorkou všech fotografií je Ina Truxová, 2009.

Obr. 1. *Olimije, Slovinsko, bylinková zahrádka při místním klášteře.*

Obr. 2. *Mořice (okres Prostějov), biocentrum Mokroš, příklad revitalizace lužní krajiny zničené v období socialismu.*

Obr. 3. *Výmar, Německo, revitalizace zahrady v historickém jádru města.*

Obr. 4. *Výmar, Německo, prezentace projektu na obnovu městských kašen.*

torického vývoje. Úlohou komise je pojmenovat dobře řešené koncepční projekty a napomoci představitelům sídel najít jejich vlastní rezervy a doporučit nová řešení. Většina porotců má víceletou praxi, získanou členstvím v komisích národních soutěží. Za velmi cennou je považována skutečnost, že komise navštěvuje všechna hodnocená sídla osobně a má možnost svá hodnocení konfrontovat na místě; tedy jejich skutečný stav s předem nastudovanými poznatky z dřívě zasláných materiálů. Členství v porotě představuje zajímavý, ale také velmi náročný program. Každé sídlo musí podle kritérií připravit reprezentativní prohlídku, která trvá v případě měst osm hodin a v případě vesnic pět hodin. Z každoročně sestavované závěrečné zprávy předsedy hodnotitelské komise vyplývá náročnost celého období, ve kterém komise stráví na cestách více než čtyřicet dnů, absolvuje nesčetné přesuny letadly, autobusy a vlaky.

Každá z účastnických zemí nominuje každoročně dvě sídla, město a vesnici. Nominace sídel je plně v rukou národních organizací, zpravidla však jde o vítěze národních soutěží s obdobným zaměřením, například Britain in Bloom ve Velké Británii, Tidy Towns v Irsku, Entente Florale Deutschland v Německu, Blumenbüro Österreich v Rakousku, Stichting Entente Florale Nederland v Holandsku a další obdobné organizace v ostatních zemích. V České republice veškeré aktivity odborně zastřešuje Společnost pro zahradní a krajinnou tvorbu, občanské sdružení (dále jen SZKT); tato organizace je také řádným členem AEFP a s podporou již miněných organizací, především Ministerstva pro místní rozvoj, Ministerstva pro životní prostředí a Spolku pro obnovu venkova, organizuje soutěž v České republice. Do kategorie vesnic nominuje SZKT tu, která v předchozím roce zvítězila v celostátní soutěži Zelená stuha České republiky.

Protože v České republice dosud není odpovídající soutěž měst, vycházela v minulých letech nominace města z jednání odborníků v oboru s krajským úřadem příslušného kraje, ve kterém se nacházela nominovaná vesnice. V současnosti se výběr města odvíjí od spolupráce s organizátory nově etablované soutěže *Město stromů*, jejíž vítěz posléze města reprezentuje. Vybraná sídla musí sledovat a dodržet předem stanovená kritéria rozdělená do tří základních skupin, kterým je přiřazena příslušná váha vyjádřená procenty: vegetace a krajina 50 %, životní prostředí 23 %, turismus a angažovanost 27 %. Pro účely objektivního hodnocení jsou jednotlivé skupiny kritérií podrobněji strukturovány. Porota také hodnotí způsob a kvalitu

prezentace a přihlíží k účasti občanů při hodnocení. Posouzení míry naplnění kritérií během hodnocení je základem pro zařazení sídel do pásem – zlatého, stříbrného a bronzového. Porota může udělit i mimořádná ocenění, k nimž patří například cena AIPH (International Association of Horticultural Producers – Mezinárodní asociace pěstitelů okrasných rostlin) udělovaná za kvalitu rostlin a zahradnických prací a cena Dr. Lucie Cíkes, nazvaná po lékařce a člence chorvatského parlamentu, udělovaná za významný přínos při práci a výchově hendikepovaných lidí v oblasti okrasného zahradnictví.

Česká republika dosahuje pravidelně velmi dobrých výsledků a sídla jsou ve většině případů ve stříbrné kategorii. Zařazení do stříbrné úrovně znamená vysoký standard péče o vegetaci sídel, jejich veřejná prostranství, ale i vyhrazené části a celkové životní prostředí v návaznosti na krajinu. Kvalitu života obyvatel v takto hodnocených vesnicích a městech lze oprávněně považovat za vysokou, o čemž mnohdy svědčí závěrečný výrok komisařů, že je návštěva sídla přesvědčila o tom, že se lidem v daném místě dobře žije. Naše země získala v roce 2005 i zlaté ocenění, o které se sešlo sídlo obec Písečná v kraji pod Orlickými horami, nedaleko Žamberka. Komise velmi ocenila upravenost a čistotu vesnice, která se stala i jednou z nejzelenějších obcí, jaké kdy reprezentovaly Českou republiku. Lidé i sídlo samo působili přirozeným a vřelým dojmem. Vysoce kladně byl hodnocen citlivý přístup k okolní přírodě, která je přirozeně nádherná svojí konfigurací, což si místní uvědomují, velmi dobře ji obhospodařují a nedovolují zde cizorodou výstavbu. Problematiku eroze svahů úspěšně řešili s odborníky již od 80. let 20. století. Vnímavý přístup obyvatel obce se projevuje i v současnosti, kdy se velmi vehementně brání poškození cenných přírodních hodnot způsobenému vkládáním cizorodých prvků v podobě fotovoltaických elektráren.

Entete Florale Europe je vlastně kampaní, která klade za cíl hodnotné životní prostředí sídel. Významnou úlohu v tom sehrává i kvalitní veřejná zeleň, vhodně upravená veřejná prostranství, limitace negativních vlivů civilizace na prostředí i udržitelnost rozvoje a hospodárně využívané zdroje. Při přípravě českých i moravských sídel na reprezentaci na evropské úrovni jsme se přesvědčili, že kvalita života v našich městech a vesnicích ve srovnání s evropskými státy obstojí. Sídla mají všeobecně velmi dobře propracovaný systém kosterní zeleně a základní údržby parků a zahradně upravených prostor. Určitým nedostatkem stále zůstává menší podíl květinové výzdoby, zejména v městském prostředí. Tato skutečnost vyplývá z pojetí příznačného pro minulá desetiletí, kdy zdobnost nebyla prioritou. Dnes se opět nově učíme využívat tvary a barevnou škálu při uplatnění trvalek a letniček v moderních kompozicích, které umějí velmi zajímavě oživit prostor měst i vesnic.

S reprezentací sídel České republiky v kampani Entete Florale Europe není přímo spojena žádná finanční odměna či cílená dotace. Sídla přijímají nominaci s tímto vědomím a chápou ji jako určitou prestiž a možnost evropského srovnání, ale také poznání, jak se s podobnými výzvami vyrovnávají v jiných zemích. Právě možnost srovnání a poznání různých přístupů k tvorbě životního prostředí v evropských sídlech včetně inspirace je pro města a vesnice důležitá. Nově nabyté poznatky se snaží vhodně uplatnit v domácích podmínkách, což je většinou pro zúčastněná sídla velkým přínosem a novým impulsem. Poznání je důležité i pro členy mezinárodní komise, kteří se veškeré zkušenosti snaží předat a uplatnit, zejména při přípravě sídel dalšího ročníku, ale také při své vlastní práci. Z rozhovorů a pracovních setkání různých seminářů, které jsou k tématu Entete Florale Europe pořádány s představiteli radnic a lidmi zapojenými do přípravy

5

6

Obr. 5. Gelse, Maďarsko, typická vesnická zástavba s předzabrádkou.

Obr. 6. Szombathely, Maďarsko, nejstarší maďarské město, ukázka řešení městského parku.

a reprezentace českých sídel, jednoznačně zaznívá, že pro místní je vždy cenné a užitečné získat názor z vnějšku, od lidí, kteří jsou schopni vidět sídlo očima člověka, který není zatížen osobním vztahem k němu, a proto daleko lépe vidí veškeré nedostatky, nepořádky, zanedbaná, špatně udržovaná a provozně či funkčně špatně řešená místa. Prostoru k poučení a inspiraci mají česká a moravská sídla stále mnoho, a tak je vždy příjemné objevit mezi evropskými sousedy všechno to, co lze vhodnou formou přenést a využít u nás. Základem všeho je zdánlivě jednoduché soustředění se na úklid a logickou organizaci úpravy veřejných ploch. To bohužel bývá mnohde i dnes problémem. Snaha o kopírování a vyrovnání se za každou cenu na první pohled dokonalým městům a vesnicím západní Evropy není nutná a často nevyzní příznivě. Každá země má svá specifika, která je nutné dobře využít a rozvinout, a naopak ostatním ukázat, jak daný problém uchopit a vyřešit. Zdánlivé nedostatky mohou posloužit jako výhoda. S omezeními způsobenými ekonomickou krizí se nepotýká jen Česká republika, jsou čitelná i v ostatních zemích. Radnice sídel tak dokazují svůj

um při stanovování priorit pro uskutečňování plánovaných akcí s co nejúčelněji využitým rozpočtem tak, aby základní cíle zůstaly zachovány. Témat, v nichž je vhodné následovat zahraničních příkladů, je několik. Jednou z priorit je kvalita realizací vegetačních úprav včetně jejich výborně voleného estetického účinku a technologické vyspělosti. Dalšími z příkladů může být velkorysost, koncepčnost a funkčnost vegetačních úprav jednotlivých veřejných prostranství i jejich elegance, smysl pro detail, kvalita vysazovaného rostlinného materiálu a následná správná údržba. V našich podmínkách je vždy nutné najít únosnou míru, to znamená inspirovat se, ale ne za každou cenu. Vždy musíme brát v úvahu i naše klimatické podmínky, místní zvyklosti a tradice, kulturněhistorické pozadí i ekonomické možnosti. Sledovanou prioritou je jistě fakt, že investice do kvality uplatňovaného rostlinného materiálu i celkového kompozičního řešení veřejného prostoru musí splňovat dlouhodobou návratnost.

V letošním roce bude Česká republika reprezentována obcí Studenec v Libereckém kraji a nejmladším městem republiky – Havířovem v Moravskoslezském kraji. Obě sídla se v současnosti řádně připravují pod vedením specializovaného týmu. Radou a mnohaletými zkušenostmi odborného hodnotitele se snaží předat nashromážděné poznatky i autorka tohoto příspěvku.

Ina TRUXOVÁ

Mezinárodní ocenění Projektu konzervace a prezentace Horního hradu Bečov

1

Obr. 1. Autorský tým oceněného projektu, zleva Václav Gírsa, Dagmar Michoinová, Tomáš Wizovský, Miloslav Hanzl. (Foto Jan Sommer, 2010)

Ve dnech 8. – 13. června 2010 proběhl v tureckém Istanbulu kongres Europa Nostra v rámci akce *Istanbul – Evropské město kultury 2010*. Při této příležitosti byly na slavnostním zasedání Evropy Nostry dne 9. června 2010 ve starobylém chrámu Hagia Irini z 5. století vyhlášeny a předány Ceny Evropské unie pro kulturní dědictví / Europa Nostra Awards 2010. V kategorii 2 – Projekt / výzkum (Research) – byly vyzdvíženy čtyři projekty, z nichž jednu cenu získal také *Projekt konzervace a prezentace Horního hradu Bečov*, nominovaný Českým národním komitétem ICOMOS. Ze 140 nominací z 26 zemí je bečovský projekt jediným úspěšným oceněným zástupcem České republiky v hlavních kategoriích.

Slavnosti se za českou stranu zúčastnili prof. Václav Gírsa (Fakulta architektury ČVUT), arch. Miloslav Hanzl (GIRSA AT, s. r. o.), Ing. Dagmar Michoinová, (Technologická laboratoř NPÚ – ÚP), Mgr. Tomáš Wizovský (kastelán státního hradu a zámku Bečov), Ing. arch. Naděžda Goryczková (generální ředitelka NPÚ), Mgr. Ondřej Cink (NPÚ – ÚOP v Plzni) a PhDr. Eva Lukášová (NPÚ – ÚP). Cenu převzal za kolektiv autorů prof. Václav Gírsa z rukou Androuly Vassiliou, komisařky EU pro vzdělání, kulturu, multilingvistiku a mládež, Denise de Kergorlay, výkonného prezidenta Evropy Nostry, a prof. arch. Gianiho Perberinnoho, jenž předsedal mezinárodní porotě soutěže. Ta ocenila na bečovském projektu inovativní metodologický přístup ke konzervaci a prezentaci vzácné památky a vyzdvihla velkou citlivost a oddanost autenticitě. V hodnocení porota zdůraznila, že projekt je příkladem, který by měl být v budoucnosti skvělou inspirací pro podobné počiny i v dalších evropských zemích. Stojí za připomenutí, že právě za konzervační přístup k památkám získalo před dvěma roky významné ocenění restaurování jižního průčelí Horního hradu českokrumlovského zámku – hlavní cenu prestižní soutěže Evropské unie / Europa Nostra 2008. Průkopnický přínos České republiky v prosazování konzervačního přístupu je v tomto směru neoddiskutovatelný.

SEMINÁŘE KONFERENCE AKCE

Odborná exkurze zahradníků v Německu

Německá oranžerijní společnost Arbeitskreis Orangerien in Deutschland e.V. (dále jen AKO e.V.) požádala v roce 2008 NPÚ – ÚOP v Brně o možnost zorganizovat exkurze tematicky zaměřené na prohlídku zámeckých objektů, ve kterých se nacházejí oranžerie a skleníky. V organizační přípravě jim byla nabídnuta pětidenní exkurzní návštěva známějších i méně známých zámeckých objektů s uvedenými zahradnickými stavbami. Účastníci této exkurze tak viděli oranžerii u zámku v Praze-Tróji, skleník Fata Morgana, pražské Královské zahrady a dále oranžerie v lokalitách Konopiště, Rájec nad Svitavou, Lysice, Buchlovice, Kroměříž, Lednice, Milotice, Valtice, Jinošov, Jaroměřice nad Rokytnou, Telč, Jindřichův Hradec – Landfrassova vila, Vyšší Brod, Český Krumlov, Dobříš a Veltrusy. Podle bezprostředního i následného vyjádření účastníků exkurze je možné považovat tuto akci za zdařilou i proto, že zmíněná organizace nabídla uspořádat jako poděkování podobnou exkurzi pro naši pracovní skupinu oranžeristů, tvořenou převážně pracovníky NPÚ.

Tato exkurze byla zaměřena na objekty v severovýchodní části Německa a uskutečnila se ve dnech 15. – 19. 9. 2009. Program byl zahájen v Braniborsku v Potsdamu (UNESCO) v Novém Paláci (Neue Palais) prohlídkou originálních barevných rytin Nürnbergsche Hesperiden od autora Johanna Christopa Volkamera, bohatého kupce z Norimberka, který koncem 17. a na začátku 18. století popsal měšťanské citrusové kultury ve svém městě. V roce 1708 vyšla tato kniha v archovém formátu a pojednává o pěstění citrusů a o prostředí, v němž byly pěstovány. Významné je, že zachycuje všechny tehdy známé a jím pěstované druhy citrusů v přirozené velikosti. Navazující kulturněhistorický význam tohoto díla spočívá v tom, že každá rytina je podložena soudobým pohledem na město Norimberk. Tuto mimořádnou prohlídku nám zprostředkoval Heinrich Hamann, bývalý předseda AKO e.V. Následovala prohlídka oranžerie Nového paláce, sloužící jako depozitář historických kamenných soch, dále Grosse Sanssouci-Orangerie, používané v zimě pro uskladnění velkých rostlin, v letních měsících k společenskému využití, a původní oranžerie zámku Sanssouci zvané Neue Kammern, nyní sloužící jako zámecká expozice. Další byla prohlídka zahrady a oranžerie v Neuen Garten. Večerní procházka stmívajícím se parkem s vyhlídkou na hladinu řeky Havelky s ukázkou zámecké oranžerie u zámku Glienicke zakončila náročný program prvního dne exkurze.

Následující část programu se týkala oranžerí v Sasku-Anhaltsku v oblasti Dessau-Wörlitz (UNESCO). U zámku Oranienbaum, který byl postaven v roce

2

3

Nový prezident Evropy Nostry Plácido Domingo nebyl na slavnostním zasedání osobně přítomen, neboť světoznámého tenoristu a dirigenta zvolili za představitele této mezinárodní zastřešující památkářské instituce teprve několik dní před istanbulskou akcí. Plácido Domingo v poselství adresovaném delegátům zdůraznil, že Europa Nostra je hlasem evropského kulturního dědictví a že je osobně mimořádně pyšný na to, že bude moci působit v jejím čele. Plácido Domingo nahradí v čele Evropy Nostry svou krajanu – sestru španělského krále infantku Doňu Pilar de Borbón.

V průběhu slavnostního vyhlášení výsledků a předání cen bylo v jednotlivých kategoriích uděleno i šest mimořádných ocenění – Grand Prix, které získaly projekty: obnova cisterciácké koleje ze 13. století v Paříži, obnova Nového muzea v Berlíně, restaurování římského divadla v Cartageně, obnova veřejných lázní v Kreuzbergu, digitalizace a zpřístupnění korespondence Vincenta Van Gogha v Amsterdamu a osobnost Nilseho Veste z Kodaně.

V rámci bohatého programu kongresu v Istanbulu se také uskutečnily prohlídky významných památek města, přičemž na historickém nádraží Sirkeci, konečné stanici Orient Expressu, byla dne 11. června 2010 slavnostně zahájena retrospektivní výstava *Síla příkladu* z výběru dřívě hodnocených realizací Evropy Nost-

Obr. 2. *Istanbul, chrám Hagia Irene, slavnostní vyhlášení cen Europa Nostra, zleva Tomáš Wizovský s diplomem Europa Nostra Award, Naděžda Goryczková, Androulla Vassiliou, komisařka EU pro vzdělání, kulturu, multilingvistiku a mládež, Dagmar Michočinová, Václav Gírsa, vzadu stojící Ondřej Cink. (Foto Miloslav Hanzl, 2010)*

Obr. 3. *Praha, Ledebourský palác, tisková konference k ocenění Europa Nostra 2010, zleva Václav Gírsa, Naděžda Goryczková, Václav Riedlbauch, Tomáš Wizovský. (Foto Jan Sommer, 2010)*

ry, na které byla kromě jiného prezentována rehabilitace Müllеровy vily v Praze, oceněná v roce 2000 hlavní cenou.

Po návratu delegace do České republiky se dne 15. června 2010 v Ledeburském paláci, sídle NPÚ – ÚP, konala tisková konference s účastí ministra kultury ČR prof. Václava Riedlbaucha, vedení NPÚ a autorského kolektivu. Ministr kultury vysoce vyzdvihl význam tohoto českého úspěchu i dalších mezinárodních ocenění v oblasti péče o památky z předchozích let, které posilují prestiž oboru a skvěle reprezentují Českou republiku i její vyspělou kulturu.

Václav GIRSA

1

2

1683 jako vdovské sídlo pro kněžnu Henriettu Katharinu von Anhalt-Dessau, nám byl umožněn vstup do velké oranžerie délky 156 m, postavené v letech 1812–1818 pro zimování oranžovníků i teplomilných rostlin. Zajímavou součástí vnitřního vybavení bylo upravené kanálové topení. Z vybavení zahradnického dvora nás zaujala originální přesazovací věž, nedávno zrestaurovaná, stále sloužící k přesazování objemných rostlin. Ve vlastním parku byly cesty lemovány velkým počtem vzrostlých citrusových stromků v nádobách, a vytvářely tak zdůrazněnou osu parku navazující na střed zámku. Ve východní části parku s vodním prvkem se nacházela pagoda a čajový dům (v rekonstrukci), ale i bobří populace, neblaze zasahující do výsadeb stromů. Ve Wörlitz je příkladně udržován rozlehlý park s drobnými architektonickými stavbami včetně vodní scenerie. Oranžerie z let 1798–1799 sloužila jako pěstební skleník a byla obnovena v roce 1923. Okolní krajina tvoří se zámeckým areálem harmonický celek. Oranžerie v zámku Luisium je nyní, v létě, využívána jako restaurace a v zimě slouží k umístění rostlin. Okolní park s drobnou stavební architekturou, vodními plochami a rozsáhlými loukami s domácími zvířaty navozoval obraz bukolické krajiny. V Mosigkau jsou dvě velké oranžerie v zadní části parku s ukázkou unikátní sbírky starých rostlin, v této době ještě ponechaných ve venkovním prostoru. Zvláštností nevelkého parku je bludiště a také mohutný exemplář stromu ambroně západního (*Liquidambar styraciflua*).

V Duryňsku v obci Bendeleben, nedaleko města Sondershausen, byla v roce 2008 ukončena deseti-letá rekonstrukce oranžerie a v roce 2009 i přilehlé zahrady. Jedná se o příkladnou rekonstrukci, která dokázala, že je možné i při citlivém zachování všech zásad obnovy vytvořit ze zchátralého objektu opět funkční stavbu, jež je dnes využívána jak pro zahradnické potřeby, tak i pro společenské účely (přednášky, výstavy, koncerty a jiné). Rovněž navazující zahrada s promyšleně navrženou novou výsadbou je harmonickým doplňkem oranžerijní stavby a stala se častým cílem turistického zájmu. Dosud uvedené zámecké objekty jsou ve správě státu. Určitou výjimkou je areál v Bendeleбен, který spravuje obec a na jehož zvelebení má nezanedbatelnou zásluhu starosta obce pan Martin Brückner. Z oranžerijního hlediska jsou zajímavé stavby u zámku Friedenstien ve městě Gotha, které jsme měli možnost navštívit. Fundovaný výklad nám podal pan Jens Scheffler, který nás rovněž seznámil s historií hlavní oranžerie. Ta se za doby NDR změnila v restauraci a nyní je nákladně upravena do své původní podoby s užitím moderní technologie (počítačem řízeného nastavení klimatického režimu). Dalším významným místem byl areál u zámku Belvedere ve Výmaru (UNESCO). Tento zahradní komplex zahrnuje vedle autentických oranžerí také zámecké zahradnictví s pěstebními skleníky s bohatou sbírkou rostlin a přilehlý zámecký park. Celý areál je pečlivě udržován.

Autorkou všech fotografií je Dagmar Fetterová.

Obr. 1. *Belvedere, komplex oranžerií a parter s přenosnou vegetací.*

Obr. 2. *Pillnitz, obnovený komplex skleníků.*

Obr. 3. *Luisium, oranžerie v zámeckém parku.*

Obr. 4. *Potsdam, monumentální interiér jedné ze zámeckých oranžerí.*

Ze saských objektů jsme u Drážďan navštívili zámecký areál Pillnitz, vyznačující se vedle původní oranžerie i technicky vybaveným palmovým skleníkem a mimořádnou letitou kamélií. Ta byla dovezena v roce 1776 z Japonska a na zámek Pillnitz doputovala přes Královskou botanickou zahradu Kew u Londýna jako rostlina v nádobě. Na její dnešní místo ji dvorní zahradník Johann Gottfried Terscheck zasadil již v roce 1801. Od roku 1992 chrání vzácnou rostlinu před chladem pojízdný skleník s počítačem řízenou klimatizací. Její mimořádné rozměry – výška 8,9 m, průměr téměř 11 m a obvod 33,6 m – a v době kvetení velké množství jednoduchých, karmínově červených květů lákají četné návštěvníky. Odborný doprovod nám poskytli paní Priska Lindenberg a pan Rolland Puppe. Posledním navštíveným objektem byl zámecký areál v Grosssedlitz. Tato pozoruhodná barokní terasová zahrada s dlouhými průhledy do krajiny, s vodními prvky, stříhanými špalíry, sochami a velkými oranžeriami zakončila naši odbornou exkurzi.

Hlavním přínosem pro naši pracovní skupinu oranžeristů byla možnost nahlédnout do způsobů řešení záchrany a následného použití oranžerijních staveb, což je možné považovat za nejdůležitější hledisko při rozhodování o jejich záchrane. Při hledání způsobu využití obnovených oranžerijních staveb dávají v Německu přednost jejich původnímu určení, tedy k zahrad-

3

4

nickým účelům. Rozmístování velkých citrusovitých rostlin na parteru nebo i v zahradách má historické zdůvodnění, které znamená návrat k jejich původnímu poslání. Velký důraz je kladen na tradici udržení historického rostlinného sbírkového materiálu se současným pěstováním materiálu mladého k jeho postupnému doplňování. Velká péče je věnována rostlinám, jak kbelíkovým, tak venkovním. Použití moderní mechanizace (například na převoz objemných kbelíkových dřevin) je předpokladem dobře organizované zahradnické práce. Kvalita zásobních zahrad, kterou jsme měli možnost vidět, je na vysoké úrovni, stejně jako odbornost vedoucích zahradníků, a to je nezbytnou podmínkou dobře fungujícího zahradnictví.

Dagmar FETTEROVÁ

1

Seminář Památková péče v praxi na státním zámku Veltrusy

V polovici novembra 2009 usporiadal Ústav památkové péče Fakulty architektury ČVUT v spolupráci so štátnym zámkom Veltrusy a projekčnou kanceláriou Ing. Mláčovského pre študentov Fakulty architektury ČVUT a ďalších záujemcov odborný seminár *Zámek Veltrusy aneb jak probíhá oprava památky* (obr. 1). Tento seminár bol skvelou príležitosťou na praktické predvedenie koordinácie projekčných a rekonštrukčných prác širokého rozsahu priamo v praxi. Práve prebiehajúce na štátnom zámku Veltrusy a jeho rozľahlom areáli sú takmer učebnicovým príkladom multioborovej spolupráce pri komplexnej obnove pamiatky. Vykonávajú sa tu rozsiahle odborne vedené úpravy od merítka urbanisticko-krajinného až po detailné reštaurátorské zásahy na bohatých interiérových výzdobách a mobiliári. Táto širokospektrálnosť umožnila študentom doktorského štúdia a účastníkom z rád laickej verejnosti uvedomiť si v maximálne možnej miere dôležitosť jednotlivých fáz obnovy pamiatkového objektu – od nevyhnutného stavebno-historického a umeleckohistorického výskumu cez projekčnú fázu, koordináciu jednotlivých prác až po samotné remeselné a reštaurátorské zásahy tak, aby boli dodržané časové postupnosti a zároveň potrebné nadväznosti technologických postupov, vedúcich k požadovanému cieľu.

Program seminára pozostával zo štyroch bodov:

1. prezentácia obnovy objektu po povodni 2002,
2. prehliadka interiérov hlavnej budovy zámku s expozíciou výstavy *Jak se opravují památky*,
3. prehliadka opravy krovu hlavnej budovy zámku a Laudonovho pavilónu,
4. dobrovoľná prehliadka zámockého parku a okolia.

Účastníkov privítal kastelán PhDr. Pavel Ecler, ktorý uviedol celý program. Prvá prednáška v Rudolfovom sále poskytla informácie o histórii a fungovaní celého areálu cez opísanie dobových pomerov, zvyklostí a dobového systému hospodárenia, neskoršie využívanie areálu až po rok 2002, ktorý znamenal pre areál dramatickú zmenu. Následky povodne v roku 2002 boli dokumentované nielen slovom, ale aj videom. Účasť

Obr. 1. Pozvánka na seminár. (Reprofoto)

Obr. 2. Veltrusy (okres Mělník), zámek, štuková výzdoba sálu. (Foto Barbora Vachová, 2009)

Obr. 3. Veltrusy (okres Mělník), zámek, ukážka protézování trámů krovu. (Foto Róbert Erdélyi, 2009)

níci boli zoznámení so stavom pred ôsmimi rokmi, kedy bol zaplavený celý pôvodne barokový areál až do výšky 3,5 m. Zničený park, zaplavené objekty, odplavená zemina, naplaveniny. Škoda bola bezprostredne po povodni vyčíslená na 250 miliónov korún, ku ktorým sa pridali ďalšie náklady, ktoré vznikli ako dôsledok povodne.

Nasledujúca časť prednášky bola venovaná projektom na odstránenie škôd a následkov povodne. Hlavným iniciátorom celej obnovy je NPÚ. Na projektoch sa podieľajú realizačné firmy TYPAP, s. r. o., TDI, ARCHATT, s. r. o., GEDOS, s. r. o., Lanostav, s. r. o., pričom hlavným projektantom je Ing. arch. Dostál a projektantom statiky je Ing. Mláčovský. Po ukončení záchranných prác je pre objekt aj s celým areálom pripravovaný projekt *Terra Didactica*, ktorý si ukladá za cieľ využiť unikátny areál zámku Veltrusy a jeho parku ako vzorový model kultúrnej krajiny (obsahujúcej architektúru, lúky, polia, lesy a vodné toky) pre účely výukového centra pre implementáciu Európskeho dohovoru o krajine. V konečnom dôsledku by mal obnovený areál ponúkať výukové programy pre základné a stredné školy a v praxi ukázať obnovené tradičné hospodárstvo, ktoré pri svojej činnosti využíva miestne zdroje a suroviny a funguje v rámci princípov využívania obnoviteľných zdrojov a udržateľného rozvoja celkovo. Areál by mal ožiť takýmto prílevom mladých ľudí a neskôr sa stať centrom oživenia kultúrneho aj športového života mikroregiónu Veltrusdominio.

Po obsažných úvodných prednáškach PhDr. Pavla Eclera, správcu zámku, a Ing. Zdeňka Riegera, projektanta statiky, nasledovala prehliadka objektu. Aj napriek prebiehajúcej rekonštrukcii objektu nie je zámok pre verejnosť úplne uzavretý, ale názorne, obsažne a pútavo sú tu prezentované jednotlivé procesy prebiehajúce počas rekonštrukcie. Prvá časť tejto expozície

2

3

4

je inštalovaná vo vstupnej chodbe a je venovaná kameňu v architektúre a sochárstve, technikám jeho obnovy a spôsobom prezentácie. Okrem panelovej expozície sa tu nachádzajú aj sochy pred a po reštaurovaní, kedy sú chýbajúce alebo poškodené časti doplnené kamennými plombami. Okrem toho sa tu skúša mechanické chránenie proti nepriaznivému zimnému počasiu balením do goretexu a iných ochranných materiálov.

Na poschodí v ústrednej sále s falošnou kupolou a iluzívnymi maľbami barokových umelcov, ktoré sú často pre svoju detailnosť zaujímavým zdrojom pre poznávanie historických konštrukcií (napríklad okien a dverí), oboznámili sprievodcovia účastníkov seminára s konštrukciou krovu nad inak plochým stropom s fabionom. Takisto nám vysvetlili postup, ako sa bude krov po neskoršom, nevhodnom zásahu z prelomu 80. a 90. rokov 20. storočia rehabilitovať. Modely a výkresové dokumentácie bolo možné vidieť v ďalšej miestnosti, venovanej statike objektov v areáli. Ďalšie priestory boli venované prezentácii reštaurovania jednotlivých materiálov, respektive výrobkov z nich. Prvou bola miestnosť s unikátnymi tapetami. Súbor tapiet, ktorý sa tu zachoval, pochádza z polovice 18. storočia a je tvorený tapetami dovezenými z Paríža, Janova a z Číny. Je jedným z najstarších dochovaných súborov v českých šľachtických sídlach a v takejto forme je vystavený len dočasne. Tieto vzácne tapety sa síce nachádzajú na panskom (prvom) poschodí, ale boli poškodené vlhkosťou vzlianjúcou po stenách objektu. Ich reštaurovanie bolo problematické, keďže už pri ich reštaurovaní v 60. rokoch 20. storočia bolo skonštatované, že tapety ďalší zásah neprežijú. Medzičasom však boli vyvinuté nové postupy a nové materiály, a tak mohlo započat' ich reštaurovanie, spočívajúce v očistení, ošetrení malieb a rozpadajúceho sa hodvábneho podkladového plátna, oprave degradovaných lepev a popraskanej papierovej podložky a prekrytí opravených tapiet jemnou vrstvičkou francúzskej krepelíny. Tieto postupy sú veľmi šetrné k materiálu originálu a sú plne reverzibilné. Ukončením reštaurovania

sa však starostlivosť o tapety nekončí, keďže hodváb je materiál značne citlivý na denné svetlo, a preto je potrebné neustále sledovať ich stav a zabezpečovať tieňovanie miestností, v ktorých sa nachádzajú. Aj v minulosti bývali miestnosti s tapetami chránené okenicami, ktoré sa cez deň zatvárali. Zaujali aj vzácne originálne vzorkovníky, ktoré sa dochovali z čias nákupu tapiet pre zámok Veltrusy. Ďalšia miestnosť bola venovaná opravám a odlievaniu štukovej výzdoby, ktorá sa v takýchto objektoch nachádza vo veľmi veľkom množstve nielen v interiéroch, ale rovnako aj v exteriéroch a býva často poškodzovaná a deštruovaná rôznymi vplyvmi (obr. 2). Jej časti sa buď reštaurátorsky dopĺňajú, alebo sa vyrobia formy, do ktorých sa vylejú tieto prvky nanovo a opätovne sú potom inštalované na pôvodné miesto. V miestnosti s tapetami bolo možné pozrieť si vystavenú zbierku historických dlát a nástrojov slúžiacich na profiláciu drevených prvkov architektúry a mobiliáru (obr. 4). Na záver prehliadky interiérov zámku bola zaradená prezentácia mušľovej sály, ktorá bola rovnako ako ostatné miestnosti prízemnia bezprostredne postihnutá povodňami. Okrem unikátnej výzdoby bola možnosť vidieť zvyšky klimatizačných jednotiek, ktoré napomáhali postupnému regulovanému vysušaniu priestorov v období po povodni, keďže rýchle vysušenie by spôsobilo len ďalšie poruchy. Prehliadka objektu sa skončila v sale terrene, kde tiež prebiehajú záchranné a reštaurátorské práce na iluzívnych výmaľbách.

V rámci prehliadky bola príležitosť nahliadnuť do práve rekonštruovaného krovu medzi komínové sopúchy a trámy. Tu bolo na mnohých miestach možné vidieť už hotové odborné protézovanie poškodených trémov – realizované len v nevyhnutnom rozsahu. Keďže spolupráca remeselníkov a projektantov prebieha vo vzájomnom porozumení problému, projektová dokumentácia vyvesená na dobre viditeľnom mieste nás neprekvapila. Takto sa môžu remeselníci pri akejkoľvek pochybnosti pozrieť do projektu. Nedochádza tak ku zbytočným zásahom do pôvodnej matérie objektu (obr. 3). V krove boli dobre viditeľné aj stopy starších stavebných úprav objektu, ako napríklad od-

Obr. 4. Veltrusy (okres Mělník), zámek, vystavené nástroje na profiláciu drevených prvků. (Foto Michal Daněk, 2009)

tlačok nižšej strechy v pôvodnej vypichovanej omietke, staré sopúchy a ich mladšie úpravy a rovnako aj protipožiarnu kadu z 19. storočia.

Záver plánovaného programu bol venovaný prehliadke Laudonovho pavilónu. Je to jeden z prvých úplne zrekonštruovaných objektov areálu, ktorý slúži ako stavidlo prítokového kanálu. Tento objekt mal kvôli vymytiu podlažia veľké statické problémy, ktoré sa prejavili viditeľnou trhlinou na fasáde. Pavilón je založený na systéme dubových roštov spočívajúcich na dubových pilótach. Tento spôsob špeciálneho zakladania v podmienkach močaristého alebo vysoko vlhkého podlažia je závislý na hladine vody v kanáli, ktorá však v posledných rokoch nie je stabilizovaná. Pilóty a rošt, ak nie sú neustále pod vodou, a teda sú vystavené pôsobeniu vzduchu, podliehajú degeneračným procesom – čo vedie až k zhnitiu celého systému a následnému narušeniu statiky celej stavby. Tento objekt bol okrem reštaurovania dochovanej výzdoby doplnený o nové mreže, pretože sa nachádza v okrajovej polohe, mimo oplotený areál a dlhé roky trpel systematickým ničením vandalov. Toto ničenie sa nakoniec podpísalo aj na stave výmalby pavilónu, ktorá v spodných (dosiahnuteľných) častiach nebola čitateľná. Prístupilo sa teda k reštaurovaniu podľa historických fotografií. Po prehliadke Laudonovho pavilónu sa bohatý program seminára naplnil. Niektorí z účastníkov ešte využili možnosť prehliadky zámockého parku a jeho okolia.

Týmto by sme sa chceli poďakovať za zorganizovanie celého programu našim hosťiteľom, správcovi zámku PhDr. Pavlu Eclerovi a projektantovi Ing. Zdeňkovi Riegerovi, ako aj organizátorom z Ústavu památkovej péče a renovací Fakulty architektury ČVUT, menovite prof. Ing. arch. akad. arch. Václavovi Girsovi, vedúcemu ústavu, Ing. arch. Milene Hauserovej, CSc., vedeckej pracovníčke, a Ing. Filipovi Chmelovi, doktorandovi ústavu, ako aj všetkým zúčastneným.

Róbert ERDÉLYI, Barbora VACHOVÁ

Seminář Zlepšení řízení turismu v lokalitách světového dědictví UNESCO v Bardejově

Hlavním tématem třídního semináře, pořádaného ve dnech 23.–26. března 2010 Památkovým úřadem Slovenské republiky ve spolupráci s Ministerstvem kultury SR, městem Bardejov, Slovenskou komisí pro UNESCO a organizací UNESCO, byla problematika turismu ve vztahu ke statkům na Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO. Seminář navázal na obdobně zaměřené akce pořádané ve Francii (březen 2008), Indii (duben 2009) a Číně (září 2009). Program tvořily příspěvky účastníků ze šestnácti zemí, kteří se zabývají světovým dědictvím a cestovním ruchem. Seminář byl rozdělen do celkem

čtyř hlavních tematických skupin: 1) úvod do teorie řízení turismu v lokalitách světového dědictví, strategie managementu těchto lokalit, 2) zachování autenticity a integrity lokalit světového dědictví prostřednictvím zkvalitnění řízení turismu, úloha řízení a cíle ochrany světového dědictví v kontextu udržitelného rozvoje, 3) řízení turismu v kulturní krajině, ochrana a udržitelný turismus v lokalitách světového dědictví a faktory ovlivňující hodnoty lokalit světového dědictví, 4) řízení turismu v archeologických a přírodních lokalitách, přeshraniční lokality a ochranná pásma, vzdělávání, propagace a formování veřejného povědomí. Odborný program semináře doplnily exkurze po světových památkách, městě Bardejově a dřevěných kostelních stavbách v Ladomírově, Bodružale a Hervartově, zapsaných jako sériová nominace na Seznam světového dědictví UNESCO v roce 2008.

Cestovní ruch je dnes významným společenským fenoménem, který se dynamicky rozvíjí především od konce 20. století. Památky světového dědictví představují v této oblasti klíčové atraktivity, které mohou být právě díky svému statusu vystaveny zvyšujícímu se tlaku turismu a s ním spojeným požadavkům na budování odpovídající infrastruktury. Tyto tlaky pak ve větší či menší míře mohou vést dokonce až k ohrožení samé podstaty památky, tedy její mimořádné univerzální hodnoty, pro kterou byla na Seznam světového dědictví UNESCO zapsána. Z toho důvodu bylo cílem akce hledání optimálních způsobů a metod ke zkvalitňování a usměrňování cestovního ruchu v lokalitách světového dědictví, aby bylo – slovy organizátorů – možné „příspíet k nápravě tohoto stavu“.¹

Seminář byl zahájen 24. března 2010 zástupci pořadatele a spolupřadatelů.² Jeho úvodní část byla věnována přednáškám zvaných odborníků v oblasti teorie řízení turismu v lokalitách světového dědictví a oblasti strategie řízení těchto lokalit. Turismus je chápán jako součást jejich udržitelného rozvoje a jeho koncepčně a vhodně nastavený mechanismus může napomáhat rozvoji místních komunit. Pro památky obecně jako atraktivity turistických destinací je třeba sledovat specifické kategorie a mechanismy, s jejichž pomocí lze zachovat jejich hodnoty a garantovat rovnoměrné přerozdělování příjmů z cestovního ruchu. Své přednášky na toto téma přednesli Hervé Barré, Giora Solar, Gábor Soós a Václav Váňa. Příspěvek H. Barrého byl orientován především na pracovní dokument vznikající z podnětu Iniciativy světového dědictví pro udržitelný cestovní ruch, který bude ke schválení Výborem světového dědictví předložen na jeho 34. zasedání ve městě Brasília na přelomu měsíce července a srpna 2010.³ Dokument nyní obsahuje devět *Principů udržitelného cestovního ruchu v objektech světového dědictví*, které jsou výsledkem seminářů pořádaných ve Francii, Švýcarsku, Indii a Číně. K tomuto dokumentu spolu se *Směrnici pro řešení otázek řízení cestovního ruchu a návštěvníků v lokalitách světového dědictví* se mohli účastníci vyjadřovat v průběhu celé akce. G. Solar se zabýval plánem řízení cestovního ruchu jako nedílnou součástí dokumentu označovaného v angličtině *management plan*.⁴ Na jednotlivých

příkladech otevíral otázky, které tvoří nedílnou součást takového plánu, jako například zajištění přístupnosti lokality, doprava v klidu, bezpečnost, turistická vybavenost, hospodářský přínos, ubytování a stravování, kapacita a jiné. Součástí každého *management planu* by tak měl být akční plán turismu, prioritně nastavený k ochraně světového dědictví. Protože je cestovní ruch vnímán jako nedílná součást udržitelného rozvoje jednotlivých cílových lokalit – destinací, v nichž světová památka není sama o sobě jedinou atraktivitou, musí být také nastaveny mechanismy turistického marketingu. Problematiku destinačního marketingu, který vede k udržitelnému rozvoji a uchování hodnot dědičných po generace, sledoval G. Soós. Upozornil na nutnost odlišovat využití jednotlivých lokalit světového dědictví v cestovním ruchu podle jejich typu a požadavek přirozeně zapojit cestovní ruch do běžného života místních komunit. V některých lokalitách může například cestovní ruch posílit tradiční využívání půdy a podobně, naopak při nevhodném nastavení může vést k úplnému zániku dosavadních tradičních hodnot destinace. V. Váňa, který reprezentoval Českou republiku, se závěrem první části dotkl reálných ohrožení statků světového dědictví ze strany nevhodně nastavených mechanismů a principů cestovního ruchu, které demonstroval na konkrétních příkladech. Ve druhé části se v krátkých příspěvcích účastníci zaměřili na otázky zachování autenticity a integrity lokalit světového dědictví prostřednictvím zkvalitnění řízení turismu, na úlohu řízení a cíle ochrany světového dědictví v kontextu udržitelného rozvoje.

Další den semináře proběhly přednášky Katri Lisitzinové (ICROM) a Wolfganga Koellische (ICOMOS). Oba jimi uvedli blok věnovaný řízení turismu v kulturní krajině, ochraně a udržitelnému turismu v lokalitách světového dědictví a faktorům ovlivňujícím hodnoty těchto lokalit. K. Lisitzinová se zabývala kulturní krajinou. Kulturní dědictví jako součást udržitelného rozvoje považovala za neobnovitelné zdroje a upozornila na stále sílící potlačování hodnot kulturní krajiny na úkor ekologických požadavků. Její zájem se soustředil na dvě nosná témata – cestovní ruch jako náplň života místních komunit, umožňující jejich udržitelný rozvoj, a změny původní funkce místa pod vlivem cestovního ruchu. Za podstatné v těchto tématech považovala zvýšení interakce se členy místních komunit při řízení cestovního ruchu a sledování jeho dopadu v lokalitě. Ve vztahu k místním komunitám, respektive k cestovnímu ruchu zaměřenému na sociokulturní a ekonomické benefity pro místní komunity, řešil téma rovněž W. Koellisch. Po jeho přednášce pak následovaly krátké příspěvky zabývající se možnostmi vzájemné spolupráce na bázi světového dědictví za účelem jeho ochrany, řízení cestovního ruchu a projekty přispívající k udržitelnému rozvoji v lokalitách světového dědictví.

Závěrečný den semináře zazněly na úvod tematického bloku k řízení turismu v archeologických a přírodních lokalitách, přeshraničním lokalitám a ochranným pásmům, vzdělávání, propagaci a formování veřejného povědomí přednášky hostů Juky Jokilehta, Petera

Henricha a Jane Brantomové. J. Jokilehto (ICOMOS) rozvíjel především teze Mezinárodní charty ICOMOS o kulturním turismu, vydané v Mexiku roku 1999. Ve svém příspěvku zdůraznil hlavní problém, kdy je turismus navzdory definovaným principům vnímán odděleně od kulturního dědictví. P. Henrich z Deutsche Limeskommission prezentoval fungování této organizace a její aktivity. V podobném duchu zazněl také příspěvek J. Brantomové týkající se lineární stavby Hadriánova valu. Jeho jádrem byl *management plan* této památky, zpracovaný pro léta 2008 až 2014. V krátké teoretické části rozvedla autorka pojem „udržitelný turismus“ (sustainable tourism) podle definice UNWTO, který je založen na zachování tradičních hodnot. V další části programu byly znovu prezentovány krátké příspěvky účastníků, které by měly být publikovány v plánovaném sborníku. Právě na jejich základě bylo možno získat během tří dnů částečný obraz o vztahu cestovního ruchu a světových památek v různých zemích, o lokálních specifikách fungování této vazby a způsobech řízení cestovního ruchu. Debaty sloužící k výměně praktických zkušeností byly podnětné pro hledání řešení v domácím prostředí účastníků. Za Národní památkový ústav během semináře vystoupili Pavel Slavko (kastelán SHZ Český Krumlov), Vlastislav Ouroda (odborný náměstek NPÚ – ÚOP v Českých Budějovicích) a Jitka Vlčková (referát památek s mezinárodním statutem NPÚ – ÚP). Během diskusí se ukázalo, jak důležité jsou v případě ochrany statků světového dědictví kvalitní mechanismy řízení cestovního ruchu včetně nezbytné regulace.

Akci uzavřela diskuse účastníků o závěrech a doporučeních, které budou využity při konečné přípravě úvodem citovaného pracovního dokumentu. Jedním z jeho klíčových momentů je hledání optimálních nástrojů a opatření ve vztahu cestovního ruchu a světové památky. Za základní je v něm považován přínos cestovního ruchu pro ochranu a péči o statek světového dědictví a z něj plynoucí přínos pro místní komunity, které by se měly přímo podílet na zachování mimořádné univerzální hodnoty statku a současně z tohoto vztahu získávat výhody pro svůj udržitelný rozvoj.

Jitka VLČKOVÁ

■ Poznámky

1 Citováno z oznámení o oakci.

2 Pavol Ižvolt (ředitel Odboru ochrany památkového fondu Ministerstva kultury SR), Katarína Kosová (ředitelka Památkového úřadu SR), Boris Hanuščák (primátor města Bardejov), Andrej Michalec (Slovenská komise pro UNESCO), Hervé Barré (UNESCO).

3 Jedná se o pracovní dokument *Návrhy řízení turismu v lokalitách Světového dědictví předložené Iniciativou světového dědictví pro udržitelný cestovní ruch*.

4 Pojem *management plan* se obvykle používá v originálním anglickém znění. Jeho český překlad se vyskytuje v různých variantách, což vede k tomu, že se v dokumentech zpět do anglického jazyka tento pojem překládá nepřesně.

RECENZE BIBLIOGRAFIE

Hrad Bečov – projekt konzervace a prezentace

Václav GIRSA, Miloslav HANZL, Dagmar MICHOLNOVÁ, Tomáš WIZOVSKÝ: *Hrad Bečov – projekt konzervace a prezentace*, NPÚ – ÚOP v Lokti ve spolupráci s Fakultou architektury ČVUT a GIRSA AT, s. r. o., Praha 2009, 128 stran.

Výjimečnost knihy i okolnosti jejího vzniku přibližuje již předmluva Petra Štoncnera, který jako odborný garant Národního památkového ústavu pro národní kulturní památku hrad a zámek Bečov stál nejen přímo u vzniku publikace, ale i u přípravě projektu, jejíž představuje. Není tomu často, aby byl v takové šířce dokumentován a přiblížen plán konzervace a prezentace historického objektu již před provedením prací. Vždyť zcela obvyklý je spíše opačný postup, že ani po dokončení nejsou publikovány ty nejdůležitější památkové akce. Jistě významným popudem k vydání knihy je zodpovědný přístup Václava Girsy k řešení úkolů zadaných jím vedenému projektovému ateliéru, který zcela přirozeně vyústil v jeho pedagogické působení na Fakultě architektury ČVUT.

Kniha velmi plasticky přibližuje celý proces přípravy projektu na záchranu Bečova, památky poznamenané lety chátřáním i některými neuváženými zásahy v minulosti. Jednotlivé kapitoly ukazují metodu vyhodnocení stavu objektu, jeho hodnot architektonických a uměleckých, včetně neobyčejné autenticity a praktické nedotčenosti zásahy, které diktovaly restaurátorské a památkářské doktríny 19. a 20. století. Dokumentuje však i multidisciplinárnost přístupu, spojenou s vytvořením kolektivu řady specialistů a s formulováním kvalifikovaného zadání pro zpracování potřebných průzkumů, zejména uměnovědných, technických, technologických i restaurátorských. Dotyčné objekty však

byly vyhodnoceny i jako působivý exponát vysoké emotivnosti a ceny stáří. Jde o místo přímo předurčené pro výuku jak stavebního vývoje hradu, tak samotného procesu konzervace a záchranu se zdůrazněním ohleduplnosti zamýšlených postupů, s ekonomickou úsporností i optimalizací všech procesů z hlediska časového průběhu prací.

Kapitoly věnované významu lokality a historii bečovského hradu, doprovázené bohatou obrazovou dokumentací, přibližují hloubku přípravy k řešení úkolu. Ten tak není jen náhodnou aplikací konzervačních postupů k záchraně architektonického dědictví, ale opírá se o poznání jeho hodnot a potenciálu, který představuje. Dán je především absencí novodobých stavebních úprav, jež bývají po celé 20. století spojeny s nevhodnou aplikací nových, neověřených materiálů a technologií. Projekt proto počítá i se zúročením aktivit s procesem konzervace a prezentace hradu spojených při vzdělávacích, výchovných a prezentačních činnostech, tedy v nadstavbě klasického zpřístupnění památky veřejnosti, kterou u většiny z těch, jež jsou ve správě NPÚ, postrádáme. Zprostředkování šíře procesu obnovy památky, významu bečovského hradu, jednotlivých stavebních i restaurátorských procesů, tedy specifických postupů a metod záchranu památkového dědictví minulosti, a přístupů, které mají zajistit jeho předání dalším generacím, je důležitou snahou o prolomení uzavřenosti památkové péče vůči širší veřejnosti. Té bývají většinou předkládány až hotové výsledky, jež pak vzbuzují řadu spekulací a dohadů, aniž by byly procesy otevřeně prezentovány jak odborné, tak zejména i laické veřejnosti. Metoda řešení projektu, jak kniha dokládá a dokumentuje, není samozřejmě zcela nová a ojedinělá. Opírá se o zkušenosti z mnohých již realizovaných akcí, které publikace krátce představuje. Zmíněny jsou práce na Bezdězu, Švihově, Lipnici nad Sázavou, Pernštejně, Českém Krumlově či ve Zlaté Koruně. Jsou však i další, například na zámcích Grabštejn či Frýdlant. Jak je zdůrazněno v předmluvě, zodpovědnost všech, kteří se podíleli na celém projektu, vyústila ve zpracování jeho nominace na Cenu Evropské unie / Europa Nostra Award. Publikace je tak i ukázkou širší nominační dokumentace.

Kniha je velice pečlivě upravena a doprovázena bohatou dokumentací s kvalitními fotografiemi Věroslava Škrabánka.

Na závěr je třeba zdůraznit, že komplexnost přípravy projektu, jeho zpracování, zaměření i zvolené metody a přístupy byly velmi pozitivně vyhodnoceny mezinárodní porotou. Nominace Českého národního komitétu ICOMOS byla úspěšná a v kategorii projektů byl *Projekt konzervace a prezentace hradu Bečov* oceněn Cenou Evropské unie, jež byla slavnostně předána v Istanbulu. Jistě není samozřejmostí a svědčí to o vysoké erudici i mimořádné osobnosti Václava Girsy, že je již pátou mezinárodní vrcholnou cenou české památkové péči, o kterou se prokazatelně on a Miloslav Hanzl i s nimi spolupracující odborníci zasloužili. Pozornost, se kterou jsou tyto úspěchy sledovány na mezinárodním poli, a ohlas v zahraničí velmi silně kontra-

stuje s překonanými přístupy, které přetrvávají v památkové praxi v České republice. Bezesporu k tomu přispívá i absence publikování a vyhodnocování výsledků většiny památkových akcí a citelně chybí i pohled na provedené práce s odstupem několika let.

Pavel JERIE

Relikviář sv. Maura

Ondřej CINK, František MARYŠKA, Daniela STAŇKOVÁ, Tomáš WIZOVSKÝ: *Relikviář sv. Maura*, FORNICA GRAPHICS, Sokolov 2010.

Ač nemůže být sporu o tom, že relikviář sv. Maura je významnou uměleckořemeslnou památkou, ke které budeme na našem území jen těžko hledat paralelu, a příběh jeho vypátrání je bezpochyby znám široké veřejnosti, jako téma byl dlouho dobu téměř opomíjen. Vzniklo sice několik případových studií, zabývajících se především tematikou restaurování, avšak samostatná monografie mu prozatím věnována nebyla. Vzhledem k mnohovrstevnatosti tématu stál jakýkoli autor či autoři před otázkou, jak je uchopit. Autorský tým představované publikace zvolil komplexní přístup a snažil se postihnout problematiku relikviáře z různých úhlů pohledu. V tomto smyslu byla kniha strukturována do šesti kapitol (přičemž první je ale tvořena pouze předmluvou Romana Procházky, ředitele NPÚ – ÚOP v Lokti). Ty je možné podle předmětu jejich zájmu dále členit do tří tematických okruhů – historie relikviáře a místa jeho nálezu, autentické vyprávění o akci Starožitnost popisující okolnosti vypátrání památky a uměleckohistorický rozbor a restaurování díla. Pro dodržení jednoty je publikace unifikována po vizuální stránce, každá kapitola je uvedena zvýrazněnými větami, které se týkají jejího obsahu, případně zdrojů, z nichž autoři čerpali. Podobu rovněž sjednocuje využití fotografií detailů výzdoby relikviáře na začátku každé kapitoly.

Historické kapitoly autorů Ondřeje Cinka a Tomáše Wizovského, zařazené na začátek a na konec knihy, poskytují poměrně dobré základní uvedení do problematiky. Z pohledu čtenáře by ovšem bylo možná účelnější řadit kapitoly přímo za sebou, nikoli na opačných koncích publikace. Stať Františka Maryšky sice tvoří

subjektivní výpověď o sledu událostí, které vedly k ob-
jevení relikviáře, ovšem jako taková má nespornou vy-
povědicí hodnotu a je zajímavým egodokumentem,
který dokresluje moderní historii předmětu. Kapitoly
Daniely Staňkové zabývající se restaurováním a umě-
leckohistorickým rozбором mohly dopadnout lépe. Ob-
sahují sice velké množství odborných informací, ale
protože text byl (jak je uvedeno již na počátku kapito-
ly) sestaven z restaurátorských zpráv a jiných doku-
mentů, ztratil na čtivosti. Zvláště v porovnání s ostat-
ními kapitolami je zcela evidentní, že se jedná
o kompilaci. Přesto i ta je přínosem, vzhledem k to-
mu, že poprvé komplexně představuje poznatky ve
valně většině dosud nepublikovaných výstupů badatel-
ské činnosti.

Pokud bych měla pojmenovat určité nedostatky
publikace, patřil by k nim například chybějící poznám-
kový aparát, který by usnadnil osvětlení původu urči-
tých informací, především v historických kapitolách.
Některé z odborných prací, na něž je odkazováno v tex-
tu, potom chybí v seznamu použité literatury. Dále je
na publikaci patrná jakási nesourodost jednotlivých
oddílů knihy z per různých autorů. Co se však na první
pohled může jevit jako její nedostatek, mohlo by se pa-
radoxně stát jednou z deviz knihy. Ta byla od počátku
prezentována jako dílo, které má fenomén relikviáře
zpřístupnit široké, nejen odborné veřejnosti. Vzhledem
k tomu, že obsahuje jak části populárně naučné, tak
odborné, naplňuje toto předsevzetí. S přihlédnutím
k její podobě je ovšem nutné ji považovat za publikaci
popularizačního charakteru. Velmi významnou a kvali-
tálně zpracovanou složkou knihy je její ilustrační část,
kterou tvoří více než 130 fotografií a reprodukcí vhod-
ně doplňujících publikované texty.

Celkově lze říci, že i přes zmíněné jednotlivosti je
knihla přínosnou prací a zcela nepochybně se stane
základním zdrojem informací pro další autory, kteří by
měli v úmyslu se do budoucna relikviářem sv. Maura
a jeho historií zabývat.

Kateřina PÁNKOVÁ

Silnice v Pardubickém kraji

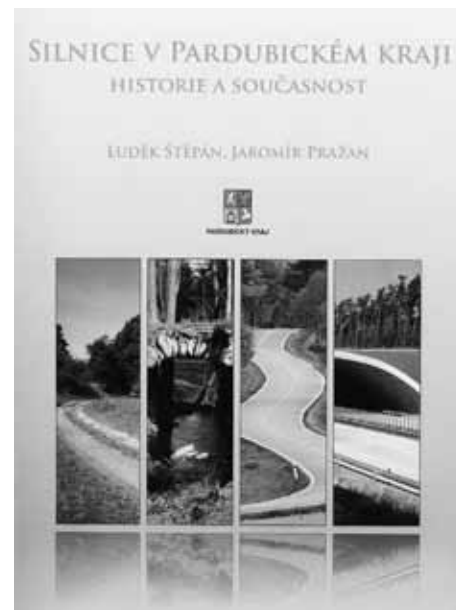
Luděk ŠTĚPÁN, Jaromír PRAŽAN: *Silnice v Pardu-
bickém kraji. Historie a současnost*, MAYDAY publi-
shing Semtín čp. 80, 2009, 259 stran.

Nebývá častým zvykem recenzovat publikaci zamě-
řenou na silnice a další typy komunikací, která se
nadto týká jen části území východních Čech, a to Par-
dubického kraje, zahrnujícího nyní území čtyř bývalých
okresů. Poměrně rozsáhlá publikace autorské dvojice
L. Štěpán a J. Pražan sleduje tuto problematiku chro-
nologicky, dělí ji do několika časových úseků, a to již
od nejstarších směrů komunikací (mezi keltskými síd-
ly) přes dobu vytváření středověkých cest (kapitola II.)
až po období let 2001–2008 (tato stať navazuje na
kapitulu *Silnice v období 1945–2001*). Jde o kapitolu
VII.–XI., které rovněž pojednávají o problematice cest-
mistrovství Pardubického kraje a odborném školství.

Autoři však do publikace nezahrnuli pouze historický
přehled vývoje cest a silnic a veřejné a silniční správy,
ale za velmi přínosné považují uvedení řady skuteč-
ností, které ovlivnily vznik komunikací, a dále staveb
a objektů, které jako nedílná součást doprovázely ces-
ty, a zejména pak silnice.

Vedle hlavních obchodních cest a stezek (zejména
takzvané Trstenické stezky) autoři zmiňují i důležité
cesty místního významu (takzvané průhony a stezňí-
ky). V kapitole II. a III. se autoři snaží charakterizovat,
kromě pramenů k poznání tras starých cest a silnic,
komunikace vzniklé a užívané do poloviny 18. století.
Na dokreslení řady skutečností jsou zařazeny krátké
citáty z pramenů, oddělené linkou od hlavního textu
knihy. Mezi doplňkovými objekty a zařízeními tohoto
období autoři uvádějí na čelním místě (mimo hospody
a kovárny) celnice a mýta, kterým dosud nebyla v od-
borné literatuře věnována patřičná pozornost. V kapi-
tole IV. *Silnice v období 1750–1850* zmiňují okolnosti
výstavby císařských silnic a podávají charakteristiku
výstavby těchto silnic od poslední třetiny 18. století.
L. Štěpán se v této důležité pasáži o výstavbě silnic
v českých zemích zabývá rovněž projekty císařských
silnic (uložené v Státním oblastním archivu v Zámrs-
ku), zabezpečením správy silnic a formou jejich údrž-
by. Nejen do této kapitoly, ale v podstatě do celé pub-
likace se promítá původní profese Ludka Štěpána
a jeho niterný vztah k této problematice. Do příslu-
šenství silnic v tomto časovém úseku autoři zahrnují
mosty (hlavně celodřevěné – kládové), dále různé typy
dopravního značení (milníky, rozcestníky, označení
sídlá, výstražnou značku určující způsob brzdění vozů,
stromořadí). Autoři se dále zabývají provozem a roz-
sahem dopravy od první poloviny 19. století, které by-
ly ve zkoumané oblasti ovlivněny především velkými
výrobními středisky, dále formanským a též poštovním
provozem. Další kategorie staveb, označená jako do-
plňkové objekty a zařízení, obsahuje již výše uváděné
celnice, mýta, formanské hospody a dále vojenská
opevnění, pomníky, smírčí kříže, sakrální statue, ko-
vární, kaple a boží muka.

V. kapitola pojednává o vlivech působících na vý-
stavbu silnic od poloviny 19. století do roku 1918.
V oddíle o dopravním značení je reprodukován poměr-
ně vzácný archivní pramen – výúčtování opravy směro-
vého sloupku z roku 1867, které představuje text
s nákresem vzdáleností v mílich na ukazateli směru.
Podobně hodnotných reprodukcí neznámých nebo do-
sud nezveřejněných archivních pramenů je však v dal-
ších kapitolách publikace více. Autoři se v této kapi-
tole věnují i výsadbě stromů kolem silnic a cest a dále
konstatují, že v souvislosti s průmyslovým zpracová-
ním zemědělských produktů v poslední třetině
19. století zůstávají na regionální úrovni potahy jedi-
nými prostředky dopravy těchto produktů. Opět i zde
je přínosná pasáž věnovaná doplňkovým objektům,
které pro toto období zahrnují především mýtní budky
(domky), některé z nich i zajímavě architektonicky po-
jaté, dále nadzemní telefonní a telegrafní vedení (na
dřevěných sloupech), před rokem 1918 se objevují
sloupy elektrického vedení, často využívané pro veřej-

né osvětlení. Svou roli sehrávaly i pomníky zpravidla
významných osobností českých dějin situované při sil-
nicích na křižovatkách. I v tomto období byly komuni-
kace lemovány v první řadě drobnými sakrálními objek-
ty (kříži, kapličkami), v důsledku rozšiřování silnic
často přemístovanými. S podobnou strukturou pak
navazuje na předchozí kapitola VI., mapující silnice
v období první republiky a protektorátu (1918–1945).

Publikace je vybavená velmi zajímavým a mnohdy
originálním obrazovým materiálem, který tvoří starší
i současné fotografie a řada ikonografických pramenů
(grafických listů, vedut, map, olejů). Ilustrace byly pře-
vzaty z četných archivů (Národní archiv, státní oblastní
i okresní archivy), dále z muzeí (především regionál-
ních), rovněž z literatury a soukromých sbírek. Kniha
L. Štěpána a J. Pražana je přínosná pro řadu oborů za-
bývajících se historickými komunikacemi, vazbou mezi
nimi a sídelní strukturou, jakož i objekty a stavbami,
které byly nedílnou součástí silnic či cest nebo se na-
cházely v jejich těsné blízkosti a dnes patří mezi tech-
nické památky. I přes rozsáhlý časový záběr (od vytvá-
ření středověkých cest až po současnost zpracovanou
do roku 2008) se autoři snaží ve sledované části vý-
chodních Čech (území Pardubického kraje) postihnout
celkový vývoj v hlavních rysech i uvedením řady po-
drobnějších údajů k problematice historických komu-
nikací. Přínosné je rovněž zpracování tématu objektů
doprovázejících komunikace. Publikace zároveň upo-
zorňuje na aktuálnost studia této problematiky i na
území jiných regionů českých zemí. Představovaná
publikace zatím není dostupná v širší distribuční síti.

Lubomír PROCHÁZKA

Z OBSAHU ODBORNÝCH ČASOPISŮ

Urbanismus & územní rozvoj 2009/4

Ústředním tématem čísla je bydlení.

Jaroslav BURIAN, Jan HEISIG: *Motivace pohybu návštěvníků centra Olomouce*, s. 88–93.

Výsledky sociologického průzkumu z roku 2008 o účelu návštěvy Horního a Dolního náměstí v Olomouci. Centrální náměstí stále plní svou obchodní a obslužnou funkci, většinou však slouží jako průchod a není cílem návštěvy.

Urbanismus & územní rozvoj 2009/5

Veronika ŠINDLEROVÁ: *Poznámky k systémovému pojetí veřejných prostorů českých měst*, s. 23–27.

Město není aditivní součet prvků, které jej utvářejí, ale organismus, jehož jednotlivé součásti jsou vzájemně provázané a prostorově, funkčně a provozně závislé a ve vzájemné souvislosti zabezpečují základní životní funkce města. Článek se pokouší o definici systému veřejných prostorů a o vysvětlení přínosu systémového pojetí.

Blanka KYNČLOVÁ

Časopis Společnosti přátel starožitností 117

Časopis Společnosti přátel starožitností 117, č. 4. Recenzovaný časopis pro historickou vlastivědu a muzejnictví. Vydává Společnost přátel starožitností. Praha 2009. ISSN 1803-1382, 64 stran s obrázky.

Rubrika Články

Lubomír SRŠEŇ: *Legenda o sv. Prokopu v miniaturách Kristiána Dittmanna – A Legend of St. Prokop in Miniaturen by Cristian Dittmann*, s. 193–197. V rokokové skříňce s devocionálními ze sbírek Národního muzea bylo použito 13 miniaturních obrázků svatoprokopské legendy z třetí čtvrtiny 17. století. Autor je interpretuje jako ukázková modeletta vytvořená Kristiánem Dittmannem pro svatoprokopský cyklus olejomalb v kostele Věch svatých na Pražském hradě.

Petr ŽÁKOVSKÝ: *Nález zdobené sekery z Ochozu u Brna – Fund des dekorierten Axts bei dem Dorf Ochoz*, s. 198–205. Náhodný nález sekery neobvyklého tvaru, zdobené vyběhými hvězdičkami či kvítky, nese neměně neobvyklou kovářskou značku v podobě vrhací sekery. Autor nález datuje do průběhu 15.–16. století.

Michaela ENDLICHEROVÁ: *Odkaz Jaroslava Pospíšila a kastellologie – The Legacy of Jaroslav Pospíšil and Castellology*, s. 206–215. Prezentace života Jaroslava Pospíšila a jeho kresebných rekonstrukcí moravských hradů Obřany, Lelekovice, Ronov, Zubštejn, Aueršperk, Pyšolec a Rokštejn (další objekty zůstaly

rozpracovány). Tento stavební inženýr v rámci svých rozsáhlých zájmů ke konci života spolupracoval s J. Ungerem.

Petr CHOTĚBOR, Petr MĚCHURA: *Restaurování Koberní komory a Zlaté brány katedrály sv. Víta v roce 2008 – Die Restaurierung der Kronkammer und Goldenen Pforte des Veitsdoms in Prag im Jahre 2008*, s. 216–225. Prezentace první etapy provedených konzervačních prací a s nimi spojených průzkumných a dokumentačních prací na dvou významných současných chrámu sv. Víta na Pražském hradě.

Jiří ŠOUŠA: *Zpod soudcovských talárů: Příběhy Jakuba Arbes, události v Chuchli 1881 a česká epizoda mága Hanussena – Die Geschichten des Jakob Arbes, die Ereignisse in Chuchle 1881 und die tschechische Episode des Magiers Hanussen*, s. 226–236. Prezentace tří zajímavých soudních kauz spadajících do 19. století. Všechny ukazují, že justice tehdy byla více využívána ve prospěch vládních elit a soudní represe chápány jako uklidňující prostředek na nespokojenou opozici. Situace se výrazně zlepšila po vzniku Československé republiky.

Jindřiška ČERNOCHOVÁ: *Dům jako doklad předklasičistního vývoje vesnice – Das Haus als Beleg der vor-klassizistischen Entwicklung des Dorfes*, s. 237–250. Výsledky rozboru a dokumentace dvou roubených staveb (dům trojdílné komorové dispozice a stodola) v areálu usedlosti čp. 14 v Lensedlích, okres Praha-východ.

Číslo dále obsahuje standardní rubriku *Literatura* (recenze publikací *Studies in Post-medieval Archeology 3. Postmedieval ceramics. Production, assortment, usage – Novověká keramika. Výroba, sortiment, užití – Neuzeitliche Keramik. Produktion, Sortiment, Verbrauch* a Kateřina BEČKOVÁ: *Zmizelá Praha. Nádraží a železniční tratě. Zaniklé, proměněné a ohrožené stavby*).

Tomáš DURDÍK

BURGEN UND SCHLÖSSER

51. Jahrgang, Heft 1/2010.

Zeitschrift für Burgenforschung und Denkmalpflege. Europäisches Burgeninstitut – Einrichtung der Deutschen Burgenvereinigung. Braubach am Rhein. ISSN 0007-6201, 64 (65) stran s obrázky.

V úvodu z pera Hartmuta Hofrichtera je připomenuto padesáté jubileum časopisu pod dnešním názvem (předtím od roku 1899, kdy byl založen Bodo Ebhardt, vycházel pod názvem *Burgwart*).

Rubrika Články

Wilfried PFEFFERKORN: *Die Burgruine Melchingen auf der Schwäbischen Alb – The ruins of Melchingen castle in the Swabian Jura*, s. 4–16, 64. Monografické zpracování hradu připomínaného ve 14. století, zaniklého před rokem 1580 a v 70. letech 20. století památkově upravovaného. Archeologické nálezy umožňují klást dobu života hradu do 12.–15. století. Po charakteristice polohy a historickém nástinu autor podrobně a kriticky prezentuje jednotlivé části hradu (subtilní čtverhranná obytná věž, tři budovy, pec

a hradby), dále si všímá památkářských problémů (zejména provedené sanace) a zasazuje hrad do širšího kastelologického kontextu.

Thomas STEINMETZ: *Zu Geschichte und Baugeschichte der Hinteburg in Neckarsteinach – The cultural and architectural history of Neckarsteinach's Hinteburg*, s. 17–23, 64. Autor koriguje houževnaté přetrvávající představy o souvislostech a chronologii známé, čtyřmi hrady tvořené hradní skupiny. Všimá si především nejznámějšího Hinterburgu s významnou skupinou raně gotických oken, na němž na rozdíl od dosavadní literatury neshledává románské prvky a datuje ho do druhé čtvrtiny 13. století. Za zakladatele považuje špýrské biskupství. Zmíněná skupina oken byla zevrubně restaurována v roce 1904. Náleží zřejmě zamýšlené budově, která nebyla nikdy v úplnosti realizována.

Benjamin RUDOLPH: *Die Ruine Auersburg bei Holders (Rhön). Geschichte und Baugestalt einer bischöflich-würzburgischen Amtsburg des späten Mittelalters – The Auersburg, a ruined castle near Holders (Rhön)*, s. 24–35, 64, 65. Hrad vznikl v době okolo roku 1350 jako sídlo správy würzburgského biskupství. Úměrně jeho lokálnímu významu šlo o malou, prostě, nenáročně provedenou bezvěžovou dispozici s plášťovou hradbou s potlačeným reprezentačním akcentem. V okolí autor zjistil několik analogických objektů. Hrad zanikl v 17. století.

Alexandra FINK: *Die Marksburg in Braubach: Die Fassadensanierung am Romanischen Palas – The Marksburg in Braubach: Renovating the façade of the Romanesque Great Hall*, s. 33–39, 65. Prezentace konzervace fasád nejstaršího paláce hradu, provedené vápeným pačokem.

Sven THOLE: *Konservierungskonzepte für die Südostkurtine der Festung Rothenberg – Conserving the south-eastern curtain wall of Rothenberg fortress*, s. 40–50, 65. Prezentace dvou možných přístupů k památkovým úpravám těžce poškozené kurtiny rothenbergské pevnosti. První pracuje se současnými materiály a technologiemi a je přiznaným technickým řešením, druhý pak má více historický záběr, doplňuje neúplné a zaniklé konstrukce a nepracuje s moderními materiály a technologiemi. Autor podrobně analyzuje pro a proti obou variant a konstatuje, že obě odpovídají jak požadavkům a zásadám památkové péče, tak potřebě zajištění postižené části památky.

Rubrika Zprávy

Georg CHRIST, Hubert MARA, Olaf WAGENER: *Altes Kapitell – neue Ansichten: Möglichkeiten des 3D-Scannings am Beispiel eines Kapitells der pfälzischen Burg Anebos*, s. 51–52. Autoři prezentují možnosti a výhody dokumentace architektonického článku pomocí trojdimenzionálního skenu.

Číslo dále obsahuje standardní rubriky *Výstavy* (*Burg und Herrschaft* v berlínském Deutsches Historisches Museum a *Aufbruch 1225!* v Herne), *Památky ohrožené – památky zachráněny* (informace o konkrétních kauzách podané podle spolkových zemí) a *Recenze* (Luc BOURGEOIS (dir.): *Une résidence des comtes d'Angoulême de l'an Mil. Le castrum d'Andone*

(Villejoubert, Charente). *Publication des fouilles André Debord (1971–1995)*, Caen 2009; Christian NIESKE: *Haus und Schloss Aprath*, Erfurt 2009; INSTU Zeitschrift für Architekturgeschichte 1, 2009).

Tomáš DURDÍK

PŘIPRAVUJE SE

Dělnické a hornické kolonie. Bydlení v průmyslových aglomeracích

Ostravské pracoviště NPÚ pořádá ve dnech 31. srpna – 1. září 2010 v prostorách areálu Dolu Michal v Ostravě-Michálkovicích odborný seminář s mezinárodní účastí, který bude zaměřen na tematiku kolonií, dělnického a hornického bydlení, jejich historii, současný stav a jejich praktickou památkovou ochranu. Široké spektrum příspěvků prvního dne obsáhne kolonie ostravsko-karvinského revíru, rosicko-oslavanského uhelného revíru, Kladenska, žacléřských uhelných dolů i moderní zaměstnanecké bydlení Zlína, Oseku, Liberce, Loun a dalších měst. Čeští a zahraniční přednášející budou prezentovat příklady ze Slovenska, Porýní a Nizozemí. V podvečer si prohlédneme město Nové Vítkovice, které bylo postaveno „na zelené louce“ pro zaměstnance Vítkovických železáren, a ukázky hornických kolonií Ostravy.

Ve druhém dni semináře proběhne celodenní exkurze do Polska, kde budou prezentovány vybrané příklady tamních historických dělnických kolonií navrhovaných německými a francouzskými architekty nebo zasažených ruskými vlivy – například kolonie architekta Bruna Tauta, reprezentanta Bauhausu, při dole Wujek v Katovicích. Dále navštívíme unikátní sídliště Nikiszowiec v Katovicích projektované bratry Emilem a Georgem Zillmanovými pro zaměstnance dolu Giesche. Tato kolonie postavená v letech 1908–1915 je tvořena devíti obytnými bloky s veřejnými budovami, které jsou jednotně realizovány z neomítaného cihelného zdiva. V Giszowci (Katovice) budou mít účastníci možnost zažít atmosféru Ebenezerem Howardem inspirovaného zahradního města, které bylo pro důl Giesche postaveno podle projektu bratří Zillmanů v letech 1906–1910, a ochutnat regionální kuchyni.

Organizační tým si vás dovoluje srdečně pozvat na seminář, který, jak věříme, rozšíří naše odborné znalosti.

Kontakt: NPÚ – ÚOP v Ostravě, Korejská 12, Ostrava-Přívoz, Mgr. Alena Borovcová, tel.: 596 628 459, borovcova@ostrava.npu.cz; přihláška je ke stažení na www.npu.cz.

RESUMÉ

Zusammenfassung

Prager Barockbefestigungen auf der Baustrasse des Tunnels Blanka

Veronika BARTOŠOVÁ, Iva HERICHOVÁ, František KAŠIČKA, Kateřina TOMKOVÁ

Schlüsselwörter: Denkmalschutz, Prag, Barockbefestigungen, archäologische Untersuchung, Verkehrsring

Der erste Teil des Artikels hat sich zum Ziel gesetzt, den Leser mit der baugeschichtlichen Entwicklung der Prager Verkehrsringe bekannt zu machen, dessen Hauptabschnitt sich derzeit in Bau befindet. Ferner verfolgt er das aktuelle Geschehen auf der Baustelle Prašný most in Bezug auf das hiesige Kulturdenkmal, nämlich auf die Barockfortifikationen Prags, um dann Erwägungen über deren künftiges Geschick nachzuschicken.

Eine der Hauptaufgaben, auf die sich die seit 2008 auf der Baustelle verlaufenden archäologischen Untersuchungen konzentrieren, ist das Studium der durch den Tunnelbau bedrohten Bastionen XIII und XIV, des Vorfelds der Bastion XI, ebenso des Vorfelds der Stadtmauern im Raum Dejvice. Ein Spezifikum besteht in der Möglichkeit, dabei die Überreste von menschlichen Aktivitäten in Zusammenhang mit der Entwicklung des historischen Landschaftsreliefs sowie des Georeliefs und dessen Genesis zu studieren, was von der abnormalen Baugrubentiefe erlaubt wird, da diese über die Grenzen der normalen Bautätigkeit hinausreicht. Die detaillierten Dokumentationen der Bastionen XIII und XIV liefern neue Erkenntnisse über deren Bau und die Konstruktion des Grundmauerwerks. Geringfügige Unregelmäßigkeiten in der Baulichkeit des Systems spiegeln die komplizierte Geländesituation wider, die von Georelief und Vorhandensein älterer Wallungen und provisorischer Wehranlagen herrührt. Analog schlug sich darauf auch der ab Mitte des 17. Jahrhunderts bis 1719 schrittweise vollzogene Ausbau nieder; die Mauerwerkstrukturen sind offenbar in den frühen 90er Jahren des 17. Jahrhunderts vollendet worden. Westlich der Bastion XI wurde unbekanntes Mauerwerk mit einem im Fels gegründeten Pläuer-Fundament entdeckt. Wahrscheinlich handelt es sich um den Teil einer 1742 von den Franzosen erbauten Schanze. Im Raum nördlich vom Písek-Tor erstreckte sich in jener Zeit eine Feldlager, mit dem auch der Torso eines Linienobjekts mit einem Pferdeskelettfund sowie eine Reihe von Objekten in Verbindung gebracht werden, die Arbeit mit Feuer nachweisen, alles Funde westlich der U-Bahnstation Hradčanská und aus der Dejvická Straße.

Spezifika bei der Restaurierung eines defekten Exemplars der Kuttenberger Bibel

Kateřina ĎOUBALOVÁ

Schlüsselwörter: Bibel, Kutná Hora (Kuttenberg), beschädigter Holzschnitt, Blatt

Die sog. Kuttenberger Bibel wurde vor über 520 Jahren (1489) vom Buchdrucker Martin von Tišnov in Kuttenberg herausgegeben. Es handelt sich dabei nach der Prager Bibel (1488) um die zweite vollständige tschechische Bibelausgabe und zugleich um die erste gedruckte und illustrierte Bibel in tschechischer Sprache. Die Kuttenberger Bibel ist ein unikates Denkmal, nicht nur dank den 116 Original-Holzschnitten, sondern auch dank ihrer inhaltlichen, sprachlichen, typografischen und materiellen Gestaltung. Die ursprüngliche Auflage umfasste etwa 200 bis 500 Stück, von denen etwa 40 erhalten sind. An ihrem Entstehungsort, d. h. in Kuttenberg werden im Tschechischen Silbermuseum zwei Exemplare aufbewahrt, ein komplettes und ein beträchtlich defektes (Evid. Nr. 56/99), das der Restaurierung unterzogen wurde. Die schwerste Beschädigung dieses Exemplars besteht im Verlust von 197 Original-Druckblättern, 102 Holzschnitten und des kompletten Bucheinbands. Bei der Restaurierung wurde der Buchblock komplex behandelt und optimal hinterlegt, wobei von einem Ersatz des Einbands abgesehen wurde. Künftig wird mit weiteren Restaurationsritten gerechnet.

Einleitung zum Studium untergegangener mittelalterlicher Dorfkirchen und ausgewählter Kapellen im Erzdiakonats Horšovský Týn (Bischofteinitz)

Jan KAIGL

Schlüsselwörter: Dorfkirche, Erzdiakonats Horšovský Týn (Bischofteinitz), Kapelle, Untergang, Mittelalter

Die überwiegende Mehrzahl der 48 Pfarrkirchen und drei selbständigen Kapellen im Sprengel des einstigen südwestböhmisches Erzdiakonats Horšovský Týn (Bischofteinitz) ist erhalten geblieben. Ihre mittelalterliche Gestalt ist sowohl baulich als auch architektonisch wenigstens in den Grundzügen bekannt. Der restlose Untergang solcher Gotteshäuser war eher eine Ausnahme und hing in der Regel mit der Aufgabe der Ansiedlung (Valtířov, Bijadla, Rokošín, Zdemily) oder den josephinischen Reformen gegen Ende des 18. Jahrhunderts zusammen (St. Wenzelskirche in Úboč, St. Laurentiuskapelle in Hradec).

Auf dem betrachteten Gebiet gibt es auch nicht sonderlich zahlreiche Beispiele für die Ablösung einer mittelalterlichen Kirche durch einen jüngeren Neubau. Eins davon ist die St. Katharinenkirche, die 1729 offensichtlich an der Stelle einer St. Katharinenkapelle errichtet und in den Jahren 1352–1399 selbständig mit

dem päpstlichen Zehnten belegt wurde. In zwei Fällen – der St. Laurentiuskirche bei Štítary und der St. Veitkirche in Srvice ist der erhaltenen mittelalterlichen Dorfkirche ein anderer Kirchenbau vorausgegangen.

Das Aufgreifen des Zlíner Baukonzepts

in der neuzeitlichen Architektur von Jablonec nad Nisou
Petr FREIWILLIG

Schlüsselwörter: Jablonec nad Nisou (Gablonz), Industriearchitektur, Architektur des 20. Jahrhunderts, Typisierung, Denkmalpflege

Die Studie befasst sich mit drei in den 60er Jahren des 20. Jahrhunderts erbauten Industriegeländen in Jablonec nad Nisou (Gablonz). Es handelt sich um die Verwaltungs- und Lageranlagen des Außenhandelsunternehmens Jablonex aus dem Jahr 1961 (Projekt 1957), das Werk für Metall-Modenschmuck des volkseigenen Betriebs Bižuterie aus dem Jahr 1965 (Projekt 1960) und das neue Fertigungsgebäude des volkseigenen Betriebs Autobrzdý aus dem Jahr 1969 (Projekt 1961). Dabei verweist der Artikel auf deren unmittelbaren Zusammenhang mit der Vorkriegsarchitektur in Zlín, der Stadt des Schuhmagnaten Baťa. Die Studie verfolgt die Entwicklung von Typisierung, Unifizierung und Standardisierung bei Industriebauten in der Nachkriegs-Tschechoslowakei, ferner deren Nutzung am Beispiel der gestalteten Bauten. Sie verweist auf Zusammenhänge im Bau der Betriebe und ordnet diese in den Gablonzer Industriekontext und die Planwirtschaft in der Tschechoslowakei während der 50er und 60er Jahre ein. Ferner widmet sie sich einer Beschreibung der einzelnen Anlagen, den Schwierigkeiten bei ihrem Bau und verfolgt das Echo auf die Bauten in der Lokal- und Betriebspresse. Erwähnt werden auch Innovationen und Erstauführungen (Glasbetonfüllungen Copilit, Mechanisierung, Palettisierung). Erhöhte Aufmerksamkeit wurde auch der Verwendung von Original-Kunstwerken bei der Gestaltung gewidmet (Plastiken, Reliefs, Vitrallen, Glas) von führenden tschechoslowakischen Künstlern (Libenský/Brychtová, Novák, Kronych, Drobník). Abschließend werden die verschiedenen möglichen Ansichten über die Bedeutung dieser und weiterer Bauwerke aus dem 60er Jahren des 20. Jahrhunderts aus denkmalpflegerischer Sicht aufgezeigt.

Eine Holztrift im Drahaner Bergland

František MLATEČEK

Schlüsselwörter: Holztrift, Drahaner Bergland, natürliches Grabenbett, künstliches Grabenbett, Triftsystem

Im Drahaner Bergland, genauer in der Gegend von Boskovice sind Überreste einer alten Holztrift, also eines Schwemm- oder Floßgrabens zu finden. Seinen Anfang nimmt dieser im Teich Zum Adjunkt (Kataster Velenov, Höhe ü. M. 667 m), Länge 7,57 km, Ende

im Stauteich Na Šmelcovně (Kataster Boskovice, Höhe ü. M. 382 m). Von diesen Orten erhielt die Anlage den Namen Floßgraben Suchý – Šmelcovna. Beim seiner Errichtung haben die Baumeister nicht nur je nach Beschaffenheit der Umgebung zu verschiedenem Material gegriffen (in der Oberpartie vorwiegend Holz, in tiefer liegenden Partien vorwiegend Stein), sondern auch verschiedene Wasserwegtypen geschaffen (Kanalbett mit Holzauskleidung, Kanalbett mit Steinauskleidung, Holzriesen, künstliches Bett). Eine einzigartige Leistung war auch die Überwindung der Wasserscheide und Umleitung der erforderlichen Wassermenge aus dem Einzugsgebiet des Flüsschens Punkva in das des Flüsschens Bělá. Erwähnenswert ist auch die Zählung von Wasserlauf und Flößgut mittels einer hölzernen Riese vor dem ovalen Auffangteich.

Laut den mit Rücksicht auf die Kanalabmessungen vorgenommenen Berechnungen (Biegungsradius 30 m, Bettbreite ca. 1 m) konnte hier ohne weiteres Stammholz von einer Länge bis zu 12 m getriftet werden, doch kann man eher davon ausgehen, dass hier wahrscheinlich Klafterholz (1 Klafter = 1,8 m) oder auf andere Länge zugesägtes Kurzholz getriftet wurde. Die Datierung von Bau und Betriebsaufnahme lässt sich nicht eindeutig festlegen, die Wahrscheinlichkeitswerte bewegen sich heute von Mitte des 16. Jahrhunderts bis Ende des 18. Jahrhunderts. Auf jeden Fall wurde die Holztrift hier schon vor dem Jahr 1800 eingestellt.

Nationale Kulturdenkmäler der Tschechischen Republik

Věra KUČOVÁ

Schlüsselwörter: Kulturdenkmäler, nationale Kulturdenkmäler, Historie, Tschechische Republik

Ab 1. Juli 2010 ist die Gesamtheit der nationalen Kulturdenkmäler (ferner nur in der tschechischen Abkürzung NKP) um 38 Posten reicher. Gegenwärtig genießen also insgesamt 276 Denkmäler den Status NKP, davon 260 immobile und 16 mobile. Die 1962 erklärte Gruppe von 22 Kulturdenkmälern war sehr ausgewogen. In den Folgejahren wurde die Kategorie NKP kräftig politisiert. In den 90er Jahren des 20. Jahrhunderts meldeten sich Bestrebungen, die Auffassung von NKP im Geiste der ältesten Liste als ein ausgewogenes Ensemble der bedeutendsten architektonischen, baulichen und kulturhistorischen Denkmäler zu rehabilitieren. So gerieten beispielsweise bedeutende Sakralbauten, aber auch eine größere Zahl von staatseigenen Burgen und Schlössern in die Gruppe der NKP von 1995; im Jahr 2001 wurde die historisch umfangreichste Denkmalgruppe zu NKP erklärt und mit der Zeit wurde auch Nachdruck auf mobile Denkmäler gelegt. Zum bislang letzten NKP-Schub gehören aus typologischer Sicht recht heterogene Denkmäler. Das sind drei Klosterkomplexe, fünf Schlösser, die historisierende Architektur des ausgehenden

19. Jahrhunderts, aber auch Bauten aus der Zwischenkriegszeit einschließlich technischer Denkmäler. Auf der Liste fehlen weder volkstümliche Baukunst noch mobile Denkmäler.

Obgleich die Kategorie NKP ihrem Wesen nach elitär ist, sollte sie doch die repräsentativen Belege unseres Kulturschatzes umfassen. Diesem Ideal kommt das Ensemble allmählich nahe, obgleich einige Spitzenwerke bislang noch abseits stehen.

Summary

Baroque Fortification of Prague on Route of Blanka Tunnel Construction

Veronika BARTOŠOVÁ, Iva HERICOVÁ, František KAŠIČKA, Kateřina TOMKOVÁ

Keywords: preservation of monuments, Prague, Baroque fortification, archaeological investigation, city ring road

The introductory part of this article is aimed to introduce to the reader the history of the development of Prague's city ring road construction, the main section of which is currently under construction. Further, it monitors the latest progress on the building site called Prašný Most in relation to the local cultural monument, Prague's Baroque fortification, and eventually it reflects its future destiny.

One of the major tasks on which the archaeological investigation taking place on the site since 2008 is concentrated is the examination of bastions XIII and XIV endangered by the construction, the forefront of bastion XI, as well as the forefront of the fortification in the Dejvice neighbourhood. A specific feature of this investigation is the possibility to study traces of human activities in the context of the development of the historical landscape topography as well as the georelief and its origination, which is made possible by exceptional depths of construction pits that reach beyond the limits of common building jobs. The detailed documentation of bastions XIII and XIV yields new knowledge on their construction, as well as the structure of their foundation masonry. The irregularities in the partial building form of the system reflect a complicated terrain situation, given by the georelief and the existence of older embankments and temporary defence facilities. Similarly, gradual construction taking place from the early 17 century till 1719 was reflected in them; masonry structures were probably completed in the early 1690's. West of bastion XI, unknown brickwork was found with the footing from arenaceous marl founded on the rock. Most likely, it is a part of the retranchement built by the French in 1742. In the space North of Písecká Brána, a military camp was situated at that time; its existence is connected with a torso of a line

structure where a horse skeleton was found, as well as a number of facilities providing evidence of work with fire. The torso was uncovered West of the Hradčanská metro station and in Dejvická Street.

Specifics of Restoration of a Faulty Copy of the Bible of Kutná Hora

Kateřina ĎOUBALOVÁ

Keywords: bible, Kutná Hora, damage, wood carving, sheet

The bible called the Bible of Kutná Hora was published more than 520 years ago (1489) by printer Martin from Tišnov in Kutná Hora. It was the second complete Czech edition of the bible after the Bible of Prague (1488) and, at the same time, the first printed illustrated bible written in the Czech language. The Bible of Kutná Hora is a unique relic not only thanks to its 116 original wood carvings, but also for its content, language, typographic, and material features. The original circulation was around 200 to 500 copies, 40 of which have come to our days. At the site of its origination, Kutná Hora, the Czech Museum of Silver takes care of two copies, one complete and one considerably faulty (reg. no. 56/99), which has been restored. The most serious damage of this copy was caused by the loss of 197 sheets of the original print, 102 pieces of wood carvings and the whole book cover. The restoration included complex treatment and optimal storing, the book cover was not replaced, though. More treatment in the future is being assumed.

Introduction to the Study of Perished Medieval Country Churches and Selected Chapels in Horšov Archdeaconry

Jan KAIGL

Keywords: country church, Horšov Archdeaconry, chapel, doom, Middle Ages

A large majority out of 48 parish churches and three standalone chapels within the district of the former Horšov Archdeaconry situated in the South-West of Bohemia have come to our days. Their medieval appearance, both building and architectural, is known at least in general outline. Total doom of a place of worship was exceptional. Usually, it was connected either with abandonment of the population (Valtřov, Bijadla, Rokošín, Zdemily), or emperor Joseph's reforms in the late 18 century (St. Václav Church in Úboč, St. Vavřinec Chapel in Hradec).

Cases of replacement of a medieval church with a newer construction are not numerous in the studied territory either. The church in Svatá Kateřina was one of them. It was built in 1729, probably in the place of St. Kateřina's Chapel, charged by means of papal tithes between 1352 and 1399. In two cases, St. Vavřinec Church near Štítary and St. Vítus Church in Srstice, the preserved medieval construction of a country church was preceded by another temple building.

Reception of Zlín Town Building Concept in Modern Architecture of Jablonec nad Nisou

Petr FREIWILLIG

Keywords: town of Jablonec nad Nisou, industrial architecture, architecture of the 20 century, standardization, monument preservation

This study deals with three industrial complexes built in Jablonec nad Nisou in the 1960's. These are the following: the administrative and storing complex of the Jablonex foreign trade company coming from 1961 (design 1957), the metal jewellery producing plant of the Bižuterie national enterprise from 1965 (design 1960), and the new production building of the Autobrzdý national enterprise from 1969 (design 1961). This article highlights their direct connection with the pre-war architecture of Baťa's Zlín Town. The study monitors the progress of typification, unification and standardization of industrial buildings in post-war Czechoslovakia; then, it traces their employment using the example of the facilities above. It points out connections of the construction of factories, putting them in context of Jablonec industry and centrally planned economy of Czechoslovakia of the 1950's and 1960's. Next, it describes individual complexes, obstacles to their development, reflection of the constructions in the local, as well as corporate press. Also, it names technical innovations and primacies (Copilit glass concrete filler, mechanization, palletization). Besides, it pays much attention to the use of the original works of art in the studied facilities (sculptures, reliefs, lead glazing and glass) made by foremost Czech artists (Libenský/Brychtová, Novák, Kronych, Drobník). Finally, it outlines possible opinions of the significance of these as well as other facilities coming from the 1960's from the perspective of heritage preservation.

Wood Navigation Canal in Dražanská Highlands

František MLATEČEK

Keywords: wood navigation canal, Dražanská Highlands, earth canal, canal, navigation system

Remnants of an old canal for wood navigation can be found in the Dražanská Highlands in the Boskovice region. It begins near the pond called U adjunkta (Velenov cadastral district, altitude of 667 m), the length of the track is 7.75 km; the canal finishes in the pond named Na Šmelcovně (Boskovice cadastral district, altitude of 382 m). The pond gave the name to the canal – Wood Navigation Canal Suchý – Šmelcovna. During its construction, its builders made use not only of a variety of building materials depending on the character of the neighbourhood (mostly wood in the upper section, and mostly stone in the lower part), but also various types of waterways (canal lined with wood, canal lined with stone, wooden slide, artificial chute). Besides, the construction process included a unique act, passing over the watershed divide, which permitted diverting

the needed water from the Punkva River watershed to the Bělá River watershed. Also, slowing down the water current and the navigated wood by ending the wooden slide with an oval storage pond named Markův is worth mentioning.

According to the calculations made with respect to the parameters of the canal (radius of bends 30 m, the flume width approximately 1 m), trunks up to 12 m long could be shipped safely there. Nevertheless, it is supposed that mostly fathom wood was navigated (1 fthm = 1.8 m), or wood cut to a different size. The time of the construction and operation cannot be determined accurately; the dating currently varies between the mid 16 century and the late 18 century. In any case, the wood navigation was terminated before 1800.

National Cultural Heritage of the Czech Republic

Věra KUČOVÁ

Keywords: cultural heritage, national cultural heritage, history, Czech Republic, list

The complex of national cultural monuments has grown by adding 38 items since July 1, 2010. Hence, some 276 monuments, including 260 immovable and 16 movable ones, enjoy the status of national cultural heritage.

The initial set of 33 cultural monuments listed in 1962 was very well balanced. In later years, the category of national cultural heritage was politicized strongly. In the 1990's, efforts were arose to rehabilitate the concept of national cultural heritage in the spirit of the oldest list as a well balanced set of the most significant architectural, building and cultural and historical monuments. Thus, major sacral constructions, as well as a number of state castles and chateaux were listed as national cultural heritage in 1995. The largest group ever was listed in 2001; with time, more emphasis was put on movable monuments. The last set so far includes diverse monuments from the perspective of their type. It comprises three monastic complexes, five chateaux, historicizing architecture of the late 19 century, interwar constructions, including technical monuments. Also, vernacular architecture and movable monuments are on the list.

Although the category of national cultural heritage is selective in essence, it should include representative documents of the Czech cultural wealth. The set is now getting closer to this ideal, even though some outstanding monuments are still left aside.

Časopis státní památkové péče

ISSN 1210-5538

Praha, srpen 2010

Recenzovaný časopis

Vydává Národní památkový ústav – ústřední pracoviště, Valdštejské nám. 3/162, 118 01 Praha 1
s finanční podporou Ministerstva kultury České republiky.

Vychází 6x ročně. Rozsah jednoho ročníku včetně příloh činí přibližně 520 stran.

Vedoucí redaktorka: Mgr. Lucie Ernstová

Redakce: Mgr. Eva Riedlová, Mgr. Luděk Korbel

Překlad do němčiny: Jürgen Ostmeier

Překlad do angličtiny: PhDr. Stanislava Kasíková

Grafická úprava a sazba: MgA. Jan Hora

Redakční rada

PhDr. Kateřina Bečková (předsedkyně), prof. PhDr. Tomáš Durdík, DrSc., Mgr. Lucie Ernstová, Mgr. Karel Foud, Mgr. Martin Gaži, prof. Ing. arch. akad. arch. Václav Gírsa, Ing. arch. Petr Chotěbor, CSc., Mgr. Eva Riedlová, prof. Ing. arch. Karel Kibic, DrSc., Mgr. Luděk Korbel, Mgr. Jiří Křížek, Ing. arch. Věra Kučová, doc. PhDr. Ing. arch. Miloš Matěj, Ph.D. et Ph.D., Ing. Dagmar Michoinová, Ph.D., PhDr. Ivan Prokop Muchka, PhDr. Vratislav Nejedlý, CSc., Mgr. Marta Sedláková, Ing. Jan Sommer, doc. PhDr. Josef Štulc, PhDr. Michal Tryml

Adresa redakce: ZPP, Valdštejské nám. 3, 118 01 Praha 1, tel.: 257 010 144–5,
e-mail: redakce@up.npu.cz

Předtisková příprava: NLN, s. r. o., Dykova 15, 101 00 Praha 10

Tisk: Tiskárna Libertas, a. s., Drtinova 10, 150 00 Praha 5

Objednávky předplatného přijímá redakce

Roční předplatné ročníku 70 je 510 Kč. Cena jednotlivého čísla ročníku 70 je 95 Kč.

Pokyny pro autory příspěvků naleznete na <http://www.npu.cz/pp/zpp/zppautorum>

Registrace povolena pod č. MK ČR 5993. MIČ 47 992

Podávání novinových zásilek povoleno RPP Bratislava, č. j. 465 – RPP/952 ze dne 18. 1. 1995.

Nevyžádané rukopisy nevracíme. Za původnost a věcnou správnost uveřejněných příspěvků odpovídají autoři.

Obsah příspěvků nemusí souhlasit se stanoviskem vydavatele.

Všechna práva k obsahu příspěvků a otištěné dokumentaci náleží autorům. Jakékoliv další převzetí obsažených údajů musí být doloženo uvedením pramene (§ 31 autorského zákona).

Vydavatel žádá o zaslání případné recenze či publikace citujících z časopisu Zprávy památkové péče.

Vydavatel neodpovídá za obsah inzerátů a jejich pravdivost (viz § 5 tiskového zákona). Podle § 420 občanského zákoníku nenese odpovědnost za způsobené škody. Použití inzerovaných výrobků či služeb v jednotlivých případech nezakládá souhlasné stanovisko výkonného orgánu státní památkové péče.

Uzávěrka čísla 4 byla ke dni 30. 6. 2010.

Obr. na 1. straně obálky – *Světce (okres Tachov), jízdnárna.*

(Foto V. Škrabánek, 2010)

Obr. na 2. straně obálky – *Jablonec nad Nisou, PZO Jablonex, vstupní hala na propagačním snímku.*

(Foto Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou, 1962)

Obr. na 4. straně obálky – *Těšnov (okres Trutnov), přehradní dílo Les království. (Foto K. Kuča, 2008).*

Mgr. Veronika BARTOŠOVÁ, bartosova@praha.npu.cz,
NPÚ-ÚOP v hlavním městě Praze / prof. PhDr. Tomáš
DURDÍK, DrSc., durdik@arup.cas.cz, Archeologický ústav
AV ČR, Praha / Mgr. Kateřina ĐOUBALOVÁ, DiS.,
kkianus@centrum.cz, Státní okresní archiv v Kutné Hoře /
Ing. arch. Róbert ERDÉLYI, Fakulta architektury ČVUT v Praze /
Mgr. Lucie ERNSTOVÁ, ernstova@up.npu.cz, NPÚ-ÚP, Praha /
Ing. Dagmar FETTEROVÁ, fetterova@brno.npu.cz, NPÚ-ÚOP
v Brně / Bc. Petr FREIWILLIG, freiwillig@liberec.npu.cz,
NPÚ-ÚOP v Liberci / prof. Ing. arch. akad. arch. Václav GIRSA,
girsas@fa.cvut.cz, Fakulta architektury ČVUT v Praze /
RNDr. Iva HERICHOVÁ, herichova@arup.cas.cz, Archeologický
ústav AV ČR, Praha / Pavel JERIE, jerie@up.npu.cz, NPÚ-ÚP,
Praha / Ing. arch. Jan KAIGL, MK ČR, Praha /
doc. Ing. arch. František KAŠIČKA, CSc., fkasicka@email.cz,
Fakulta architektury ČVUT v Praze / Ing. arch. Věra KUČOVÁ,
kucova@up.npu.cz, NPÚ-ÚP, Praha / Mgr. Blanka KYNČLOVÁ,
kynclova@fa.cvut.cz, Fakulta architektury ČVUT v Praze /
Ing. František MLATEČEK, MlatecekF@seznam.cz, Boskovice /
Bc. Kateřina PÁNKOVÁ, pankova@loket.npu.cz, NPÚ-ÚOP
v Lokti / PhDr. Lubomír PROCHÁZKA, CSc.,
prochazka@muzeum-pribram.cz, Hornické muzeum Příbram /
PhDr. Kateřina TOMKOVÁ, tomkova@arup.cas.cz, Archeolo-
gický ústav AV ČR, Praha / Ing. Ina TRUXOVÁ,
truxova@up.npu.cz, NPÚ-ÚP, Praha / Ing. arch. Barbora
VACHOVÁ, Fakulty architektury ČVUT v Praze / Mgr. Jitka
VLČKOVÁ, Ph.D., vlckova@up.npu.cz, NPÚ-ÚP, Praha

Prodejní místa

Redakce časopisu / Valdštejské náměstí 3, Praha 1

Klub Za starou Prahu / Mostecká 1, Praha 1

Knihkupectví KAROLINUM / Celetná 20, Praha 1

Knihkupectví Academia / Václavské náměstí 34, Praha 1 /
Národní třída 7, Praha 1

Knihkupectví Academia / Náměstí Svobody 13, Brno

Knihkupectví Academia / Zámecká 2, Ostrava

NPÚ-ÚOP v Brně / Náměstí Svobody 8, Brno

Knihkupectví Michala Ženíška / Alfa pasáž, Poštovská 4,
Brno

Knihkupectví Otava / Komenského 39, Jihlava

Knihkupectví STUDENTCENTRUM / Křížkovského 14,
Olomouc 2